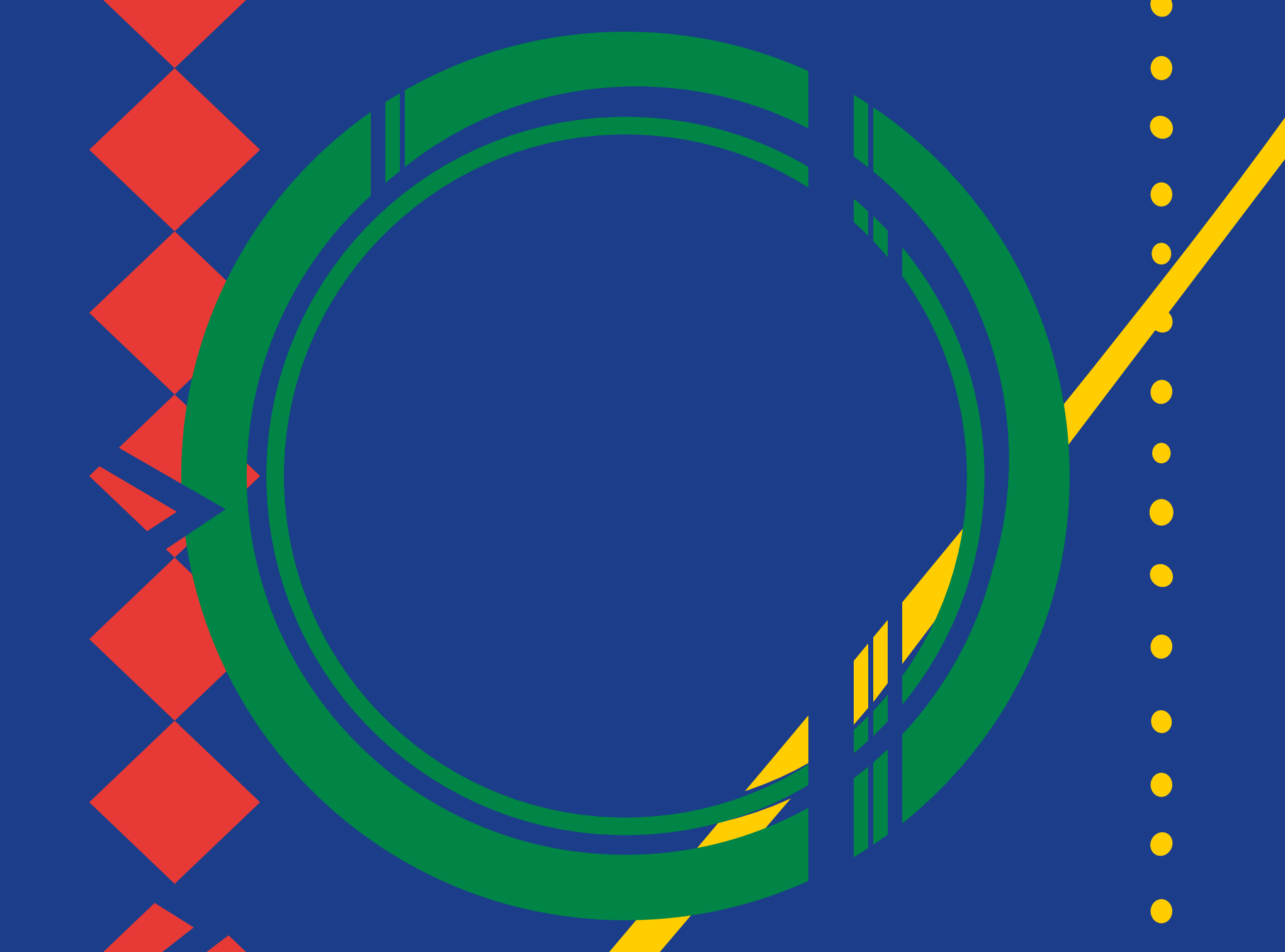

Tuomas Mattila | Pasi Jaakonaho

MIJ

TÂ'VV VUU'D
ALGGMEERAI KULTTUUR
KUÕSKKI AUNNSÂ'TTEM
VUÕIGGÂDVUÕÐ

MIJ

TÂ'VV VUU'D
ALGGMEERAI KULTTUUR
KUÕSKKI AUNNSÂ'TTEM
VUÕIGGÂDVUÕÐ

Tuomas Mattila | Pasi Jaakonaho

Saamelaisalueen koulutuskeskus
Sámi oahpahuiguovddáš
Säämi máttááttáskuávdáš
Sää'm škooltemkõöskõs

Ölmstõ'tti
Raajji
Tiivt
Kaart'tõõzz
Snimldõõgg

Sää'm škooltemkõöskõs, 2022
Tuomas Mattila, Pasi Jaakonaho

Niillas Holmberg (ölmstõttum tuejjõõzzâst *Juolgevuodđu* (DAT 2018; lääddas Jalkapohja, Gummerus 2019)

Tanja Sanila

Sää'm škooltemkõöskõs

Suvi Jaakkola (teätkäivv: *Joulupukki ja noitarumpu – saamelaisuus vääristory edelleen Lapin matkailussa*, Antroblogi.fi 12.4.2022)

Pasi Jaakonaho

Tuomas Mattila

H.H.

Tiina Sanila-Aikio

Teppo Jännti

Hansaprint

ISBN 978-951-53-3860-0

ISBN 978-951-53-3861-7 (pdf)

Jäärglõs
Kiõlluhaäll
Älggvue'kk da kuästtjõs
Teä'ddempäi'kk

S Á M E D I G G I
S Ä M I T I G G E
S Ä Ä ' M T E ' G G
S A A M E L A I S K Ä R Ä J Ä T

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Muhto ain dat ihtet, mánát
geaid bealjít dego lasttat, mánát
geat gazzet giellaoahpa biologiijas.

Bussábielluid taktihkka
duodaštít juohke sáni adjektiiván.

Dat lea rássegietti strategiija.

Leáša õinn tók e'tte, páarna
keäi pee'lj mǎ'te lõõst, páarna
keäk kǎ'z3e kiõllmáatt biologiast.

Kaazzkiõllui taktikk
tuõðsted juõ'kk sǎá'n adjektiiván.

Tõt lij ráá'sskee'dd strategia.

OUDDSAAKK

AUNNSÁ'TTEM VUÕIGGÁDVUÕÐID (IP, "intellectual property") kuðskki læä'jjiðttummuž á'nne máäŋgmákkssaž vuõiggádvuõtsue'rğgen. Tõn tá'bdde hue'neld nu'tt algmeer gu še va'steemvuõðást áarraai ve'rğgne'e'kk. IP-vuõiggádvuõtriázldõõgg oou'dummuž hoi'ddjeei ve'rğgnii'kkid algmeerai suejjan rajjum vuõiggádvuõtraamm lij še täujja jáâkkas. Kuuitâg IP- vuõiggádvuõð liâ kõskksaž roolâst, ko oo33ât çáuddmõðžžid algmeerai vuâðdtõllum vuõiggádvuõðlaž vuârdmõðžžii tieu'ddem diõtt. Täid taarbid va'steem diõtt çõððte tá'vv vuu'd algmeerai kulttuur kuðskki IP-vuõiggádvuõðid k'io'tt' tõõlli ha'ŋkkõðõzz ee'jj 2022 ääi'j.

Ha'ŋkkõðõzz vä'lddçõððtee'jen täâimai Sää'm škooultemkõðskõs (SAKK) da ha'ŋkkõðõzz çõððte õhttsažtuâjast Sää'mtii'ğgin da Mätt'tõs- da kulttuurministeriain, kää'tt leäi ha'ŋkkõðõzz va'sttsministeria. Sää'mte'ğg uu'di ha'ŋkkõðõzz ääi'j tuejje'e'jid vuâ'ppõðõzzid da vuäinlmid siiskõðõzzâst, kää'tt kuðski sää'mkulttuur. Ha'ŋkkõðõzz täâimaid çõððte tõõzz šiõttuum ohjeemjoouk vuâ'pstõðõzzâst da õhttsažtuâjast di koordinâ'stee'l Barea'nc euroaarktlaž vuu'd IP-ä'sštobddji- da jee'res õhttsažtuâjkuõ'mivui'm. Ha'ŋkkõðõzz tuejje'e'jen da tän škooultemaunnâz raaji'jen va'lljee aunnsá'ttem vuõiggádvuõði ä'sštobddi, OTT, VTM Tuomas Mattila, di sää'mkiõtt-tuâjai lehtoor, nâggtõske'rjju'tk'keei Pasi Jaakonaho Sää'm škooultemkõðskõðõzzâst. Raaji mainstõ'tte ha'ŋkkõðõzz õhttvuõðást nu'tt kuâhtlo sää'm kulttuurää'rb tobddi di ää'sš tobddi ä'sštobddjid. Ha'ŋkkõðõzz lopp-puâðõssân valmštõðvvâm škooultemaanaân tuârrjad nu'tt IP-ä'sštobddji gu še sää'mçeäppõsnii'kki, vuõss-sää'jest nuõrr tuejje'e'ji, di puki ä'rbbvuõðlaž jie'llemvuõ'jjin älsmõðvvâm oummi škooultõðõzz.

Ä'rbbvuõðlaž kulttuur kuðskki IP-vuõiggádvuõðlaž kõðççmõðžž liâ siõmmna jee'resnallšee'm k'idd ääre'e'l tõ'st, tä'rksä'lle-a ää'sš õðut oummu avi ceâlai õutstõðõzz

vuei'nnemkuu'lmest. K'iõtt-tuäjjtuejjei, leu'ddjeei, maainâsmainsteei, kulttuur paarâst toi'mmjeei põdõrgâsnee'kk da jee'res tuejjei vuei'tte suejjeed jiijjâz tuäjai puädõõzzid, tõ'st ko'st õutstõõzz vuei'nnemkuu'lmest suej taarbâst pâjjne pukid õhttsa elemee'nt. Nuu'bb tää'zzest ä'rbbvuõðin mainste'mmen raaj individuaal'laž da õhttsallaš tuejjeem kõõskâst ij pâi leäkku čuu't õõutkeârdsasž meä'rtõõllâd. Aunnsest lij põrggum vä'ldded lokku täid jee'res vuei'nnemkuu'lmid da tõi kõskksasž vuârrvaikktõõzzid.

Ha'ñkkõõzâst lij leämmaž kõõččmõš še raajid râstldeei õhttsažtuäj taarbâst. Sä'mmlai Lää'ddjânnam, Ruõcc da Taar vuâðdlää'jjest suejjuum k'iõl'laž da kulttuurlaž vuõiggâdvuõði teâuddjummuš lij vääžnai. Vuõiggâdvuõði teâuddjummuš oudald IP-vuõiggâdvuõðid kuõskki silttõõzz da vue'kk-kartt lij vuäžžamnalla kuuitâg Lää'ddjânnam, Ruõcc da Taar sää'mvuu'dest (Sää'mm). Škooultemaunâs lij valmštum Lää'ddjânnam Bare'nc euroaarktlaž suâvtõõzz saaggjää'dtempâ'j (2021–2023) prograam pie'kkën.

Tâimmsue'rğğraajid da valdiai raajid râstldeei dialoog lââ'zztee'l ouu'dee õhttsaž tâimmamnaa'li hämmnummuž. Ha'ñkkõs tuärjjad da lââ'zzat kohe'renttvuõð, kiõrdâmvuõð da oudlkâ'sttemvuõð õhttsaž kõõččmõõžžin tõ'nt, ko kõõččmõõžžid kiõtt'tâ'lle da tõi koordinâsttmõõžž pue'ree õhttsažtuäj lââ'zztee'l še tâ'vv vuâlladvuõð pirrsest. Vuâmmšõõzz k'idummuš suej oudâsviikkõ'sše lââ'zzat alggmeerai na'ddjemvuõð jiijjâz preednid da šõddâd odđ puõlvvõõgg, keäin liä vuei'tlvažvuõð sa'tssjed kulttuur seillmõ'sše da oudâsviikkõ'sše naa'lin, kää'tt äu'kkad ceälai meer da seämma ääi'j tâimmai IP-vuõiggâdvuõðtriäžldõõgg pie'kkën ij-ga tön äälgpeä'lnn.

Anna Vuopala
halltõsduumšek
Mätt'tõs- da kulttuurministeria
Kulttuur- da čeäppõspoliitikk juâggas
Raajjivuõiggâdvuõð da audiovisuaal'laž
kulttuur va'sttõsvu'vdd

Janne Näkkäläjärv
ouu'deemjää'dteei
Sää'm škooultemkõõskõs

SÄ'MMLAIN LIJ JIIJÂZ HISTORIA, ĶIÕLL, KULTTUUR, JIE'LLEMVUE'JJ, JIE'LLEMNÄÄ'LL DA IDENTITE'TT

SÄÄ'MTE'ĜĜ STÄÄN PUK TOI'MMJUMMŠE'STES sää'mkiõl, kulttuur da sää'mjie'llemvuõ'jji jie'llemviõkksažvuõđ, äänn huõl sä'mmlai jie'llemvui'tlvažvuõđi pue'rummšest tää'sspeällsânji ceälai sä'mmlai dommvuu'dest di oou'dad sä'mmlai ĳiõl'laž da kulttuurlaž vuõiggâdvuõđi teâuddjumuž še sä'mmlai dommvuu'd äâlgpeä'lnn. Sää'mtee'ĝĝ vääžnmõs tuâjj lij čõõđted sä'mmlaid vuâđdläa'jjest staanuum kulttuurjiõččvaaldâšm di staanâđ sää'm algmeerkulttuur seillmõõžž da ooudâsviikkmõõžž.

Ko mainstet sää'm kulttuurää'rbest, fi'ttõõzzid mâ't-a “kulttuur” da “ä'rbb” õõlgçi meä'rtõõllâđ sä'mmlai jiijjâz fi'ttjõõzz, äärvai da maai'lmkiõččâm meâldlânji. Ouddmiârkkân aunnsâ'ttem da aunnsallaš kulttuurää'rb juâkkmõš jee'resnallšem ku'skķen âlggnâtt sä'mmlai jiijjâz fi'ttõõzz. Nu'vddem jeärtõõzz aunnsâ'ttem da aunnsallaš kulttuurârbba vuäitt tuejjeed, leša sä'mmlai mäâinai meâldlânji. “Gulahallan luondduin”, le'be silttõs sagstõõllâđ luâđain, miârkkšâävvn tõn, što gu vuâinn luâđast šõõđi muttâz, le'be vežž luâđast aunnâz, tâ'l vuâmmaš luâđ jiõččvuõđid. Aunnsâ'ttem da aunnsallaš ää'rb ij vuei't rä'tkķed kuei'msteez tõ'nt, gu tõk õhttnâ'vve da vaikkte kuei'meez.

Tuomas Aslak Juuso
le'be
Gáijjot Ánte Issáha Duomma
Sää'mtee'ĝĝ saaggjää'dteei

SIISKÂŽLOOGGTÕS

9	<i>Sä'mmla, Euroopp unioon vuu'd o'dinakai algmeer</i>
13	<i>Sä'mmlai vuõiggâdvuõtt jiijjâz kulttuurärbba</i>
16	<i>Sää'm ä'rbvuõdlaž teätt da ä'rbvuõdla kulttuurõlmmõõzz</i>
35	<i>Sää'mkulttuur kaauplaž ä'u'kkummuš</i>
49	<i>Vuei'nnemkuu'lm kulttuurää'rb suõjllumša</i>
60	<i>Aunnsâ'ttem vuõiggâdvuõdi aalmila vuâdđjurddi</i>
73	<i>Raajjivuõiggâdvuõtt kreevsõs tuáj suejjan</i>
85	<i>Tä'vvermiárkkvuõiggâdvuõtt vuäitt suejjeed še ä'rbvuõdlaž tobldõõggid</i>
95	<i>Jee'res aunnsâ'ttem vuõiggâdvuõd da lää'jžiõttummuš</i>
105	<i>Mõõnnalla jiijjâs da õhttõõzz vuõiggâdvuõdid vuäitt tuejjeemtää'zzest peälšted?</i>

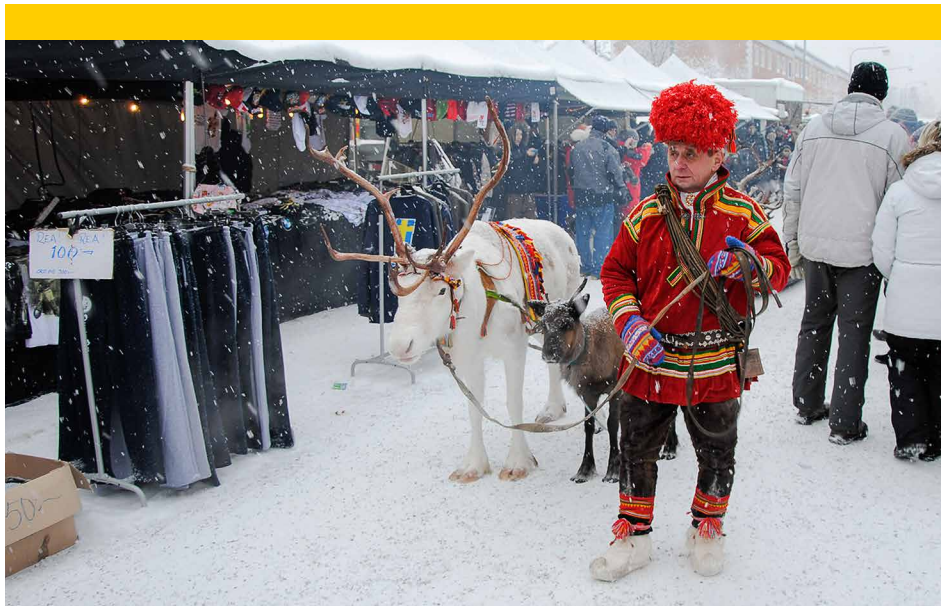

SÄ'MMLA,
EUROOPP UNIOON VUU'D
O'DINAKAI ALGGMEER

SÄ'MMLA

LIÄ ÖHTT MEER, AARKTLAŽ ALGGMEER, KOON ä'rbvuõdlaž jeälstemvuu'd, Sää'mjännam liä Taar, Ruõcc, Lää'ddjännam da Ruõšš raaj juákkam neelj vuásä. Sä'mmla liä jee'res la'skķeemnaa'li mie'ldd 75 000–100 000 ooumžed.

Sä'mmlai änn'jõž dommvu'vdd (sää'mvu'vdd) lij kaart mie'ldd Taar, Ruõcc da Lää'ddjännam tá'vv-vue'zzin di Kuälõõgg njarggjännmest Ruõššást. Arvvlá'stte, što Lää'ddjännmest pá'jjel 60 % sä'mmlain jeälste dommvuu'd áalgpeä'lnn. Ee'jj 2019 Statistikk-kõõskõõžž mie'ldd šuurmõs sää'mká'dd leiä Oulu, de mánja le'jje já'rjstõõžžäst šorradvuõd mie'ldd Aanar, Ruá'vnjargg, Uccjokk da He'lsen.

SÄ'MMLAIN LIÄ

AŪ'C ĶIÕLLJOOK: SAUJJSÄÄ'M-, uu'mesää'm-, piiddämsää'm-, juu'levsää'm-, tá'vvsää'm-, aanarsää'm-, nuõrttsää'm-, ĳi'lddsää'm- da tää'rjsää'mkiõl. Lää'ssen ä'kķelsää'mkiõl mainste veäl 2000-läägg alggpeä'lnn. Tá'vvsää'mkiõl mainsteei liä jeänmõssân da tá'vvsää'mkiõl mainstee'ji vu'vdd kätt še šuurmõs vue'zz sää'mvuu'dest.

Sä'mmlai ĳiõl'laž vuõiggädvuõd liä staanum jee'res laa'jjivui'm Lää'ddjännmest. Sää'mkiõll-lää'jj mie'rren lij "vue'zzstes staanâd vuâdđlää'jjest šidõttuum sä'mmlai vuõiggädvuõd ä'lnn ää'nned da oou'deed jiijjâz ĳiõl da kulttuur". Puk sää'mkiõl liä meä'rtõllum vaarrvuällsõ'žžen ĳiõllân.

Sää'mkiõll-lää'jj teäuddjumšest šuurmõs va'žžtõõžž õhtne ve'rğgnii'kķi ráä'žzes lää'jj tiu'ddepiijimõ'sše. ĳiõl'laž vuõiggädvuõdi teäuddjumša vaikkat še vaiggädvuõtt vuei'tted pa'lķkeed sää'mkiõllsaž tuájlažkää'dd jee'res suõ'rjid. Jeä'rben vää'nn lij sää'mkiõllsaž u'čtee'lin, oudpeämm tuájlažkää'ddest da sosiaal- da tiõrväsvuõttuâl sue'rj ämmatnii'kķin. Öhtt va'žžtõs lij vuäžžad ĳiõl silttei há't 60 % tuájjaigga, jõs seämma ooumaž vuäitt tuejjeed tiuddäiggaž tuáj jee'res ä'rnn, ko'st jiä sää'mkiõl silttõõžž õõlgât.

SÄ'MMLA LIÄ EUROOPP UNIOON VUU'D

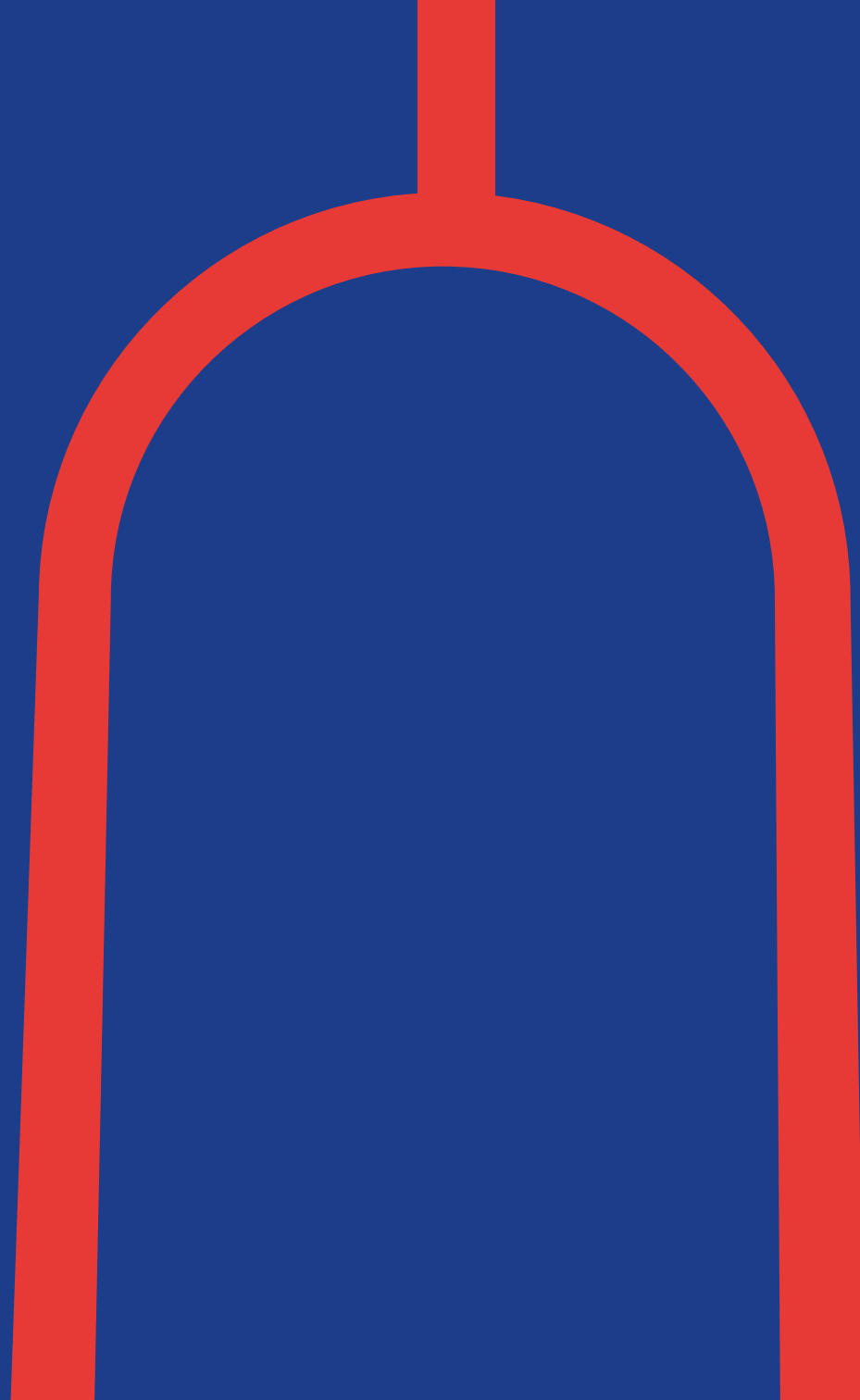
O'DINAKAI ALGGMEER DA ALGGMEERSÄÄ'JJ LIJ RA'VVJUM LÄÄ'DDJÄNNAM VUÄÐDLÄÄ'JJEST. SÄ'MMLA LIÄ jeälstam aassâm vuu'dest ouddâl änn'jõž valdiaraaji puättmõžž. Sä'mmla alggmeeran jiä kuuitäg leäkku mie'treei sää'jest jiiijâz aassâm vuu'dest. Sä'mmlai ä'rbbvuõdlaž ee'kkjäärõs lij äännam se'st jm. puõcci serddjem da se'rdem sii'skmääddast reddjännma kie'ssäaigas nu'tt sarnnum čuõškkpoodd. Änn'jõž valdai raaj liä tön ä'rbbvuõd ju'n mottam da še loopptam.

SÄ'MMLAI Ä'RBBVUÕDLA JIE'LLEMVUE'JJ

LIÄ KUE'LLŠEELMÕŠ, NOORRMÕŠ, SÄÄ'MKIÕTT-TUÄJJ, meäccjummuš da puäzžhaidmõš di tõi änn'jõž harjitem nää'l. Lää'ssem sää'mkiõtt-tuäj liä mänggsa vääžnai aarg da pi'rğgummuž vue'ss. Obbvuoðstes ä'rbbvuõdlänji sää'm vuu'dest jeälsteei sä'mmla jeä'le luâdast da luättjäärõžž mie'ldd. Sää'm luättjäärõžžâst liä kääu'c ee'jjpoodd: kïdd, kïddkie'ss, kie'ss, čõhčëkie'ss, čõhčë, čõhčëtä'lvv, tä'lvv da kïddtä'lvv.

Ko leät puättam 2000-lokku, kuuitäg šuurab di šuurab vue'ss sä'mmlain tuejjad tuäj jee'res gu ä'rbbvuõdlaž jie'llemvuõ'jjin. Ä'rbbvuõdlaž sä'mmlai jie'llemvuõ'jji da jie'llemnaa'li juätkmõš lij juätkkjeei teäddõžžâst mode'rnn ämmti harjitem da tää'ssteädd ooccam kõõškâst. Määng sä'mmla liä kuuitäg mie'ldd piärrjeez da sooggâz ä'rbbvuõdlaž jie'llemvuõ'jjin, hä't vä'ldduäjj le'čči jee'res ä'rnn. Ä'rbbvuõdlaž jie'llemvuõ'jjin lij jõnn miärktõs sää'mkiõli da kulttuur kuõ'ddjen.

SÄ'MMLAI
VUÕIGGÂDVUÕTT JIIJÂZ
KULTTUURÄRBBA

SÄ'MMLAI SÄÄ'JJ

A LGGMEERAN LÄÄ'DDJÄNNMEST
lij vuáddlää'jj 17 §:st. Tõn mie'ldd sä'mmlain lij
vuõiggádvuõtt ä'lnn ää'nned da oou'deed jiijjáz
kiõl da kulttuur.

Vuáddlää'jj 121 § mie'ldd sä'mmlain lij dommvuu'dsteez
kiõláz da kulttuuráz kuõskki jioõčvaaldášm.

LÄÄ'DDJÄNNAM LIJ PRIIMMÂM EE'JJ 2007 UVDDUM

Õhttdõvvâm meerkoo'ddi čõõdtõõzz algmeerai vuõiggádvuõdin. Čõõdtõõzz 3 artikla
mie'ldd algmeerain lij jioõčmie'rreemvuõiggádvuõtt da sij mie'rree luõvâld poliittlaž
sää'jez da oou'dee luõvâld tâllõõzzlaž, sosiaal' laž da čuõvtõõzzlaž jeäleez.

Čõõdtõõzz 31 artikla mie'ldd sä'mmlain lij vuõiggádvuõtt ä'lnn ää'nned,
vaaldšed, suõjjled da oou'deed kulttuurää'rbez, ä'rbbvuõtt-teâdaz da ä'rbbvuõdlaž
kulttuurõlmmõõzzez di täid õhttneei jioõglvaž jeällmõõžžáz.

Hä't čõõdtõs ij jioõčines vuáddad odđ vuõiggádvuõdid, ä'lğge tõn
vuállakee'rjteeivaldia täimmad čõõdtõõzz täavtõõzzi teauddjem diõtt. Õõutsää'jest
Lää'ddjännam vuáddlaa'jjin tät räajj vuõiggádvuõdlaž vuâd tä'rkstõõllâd sä'mmlai
vuõiggádvuõdid nu'tt õõut ooumžen gu še õutstõssân suõjjled da vaaldšed jiijjás
aunnsä'ttem kulttuurää'rb.

TEÂUDDJE-A TÄK KULTTUURLA VUÕIGGÂDVUÕÐ?

SÄÄ'M KULTTUURÄÄ'RB
lää'vte'mes kaauplaž ä'u'kken äännmõš vuõigg
õhttvuõdtää sä'mmlažvuõtte lij ristreeidast täi
vuõiggádvuõdivui'm. Tõt tuejjad määngnallšem
hääit, mä't-a tâllõõzzlaž pää'meh ä'rbbvuõd
harjteeja di kulttuurlaž eroosio. Tät jä'ttlâtt
ä'rbbvuõdlaž teâdai, siltteem da ä'rbbvuõdlaž
õlmmõõzzi läppjummuž, da câgg nääi't sä'mmlai
jioõčmie'rreemvuõiggádvuõd da kulttuurlaž
vuõiggádvuõdi teauddjummuž.

KULTTUURÄÄ'RB KAAUPLAŽ
ä'u'kken äännmõš õõlgci šõddâd eettlânji keäll'jeei
naa'lin da tuärjjeed tõn õutstõõzz, koon kõõskâst
ä'rbbvuõdlaž teâtt da õlmmõõzz liâ hämmõõvvâm.
Nääi't stää'ne tõn, što ä'rbbvuõdi ä'u'kken
õõ'nni ij pâi viigg meâdda õutstõõzz kõõskâst
hämmõõvvâm aunnsä'ttem äarvaid, pe'ce vuäitt
tõid ää'nmen seämma ääi'j tuärjjeed kulttuurää'rb
seillmõõžž še puõ'tti puõlvõõggid.

AUNNSÄ'TTEM KULTTUURÄÄ'RB
suejjan ij kuuitâg leäkku ni voo'ps nõkam
lää'jjiõttummuš, ko'st ä'rbbvuõd suejyummuž
tä'rkstõõlče tõn ä'lnn õõ'nni da oudâsviikki
õutstõõzzi da mâtam tuejje'e'ji vuei'nnemkuu'lmešt.
Tõ'nt algmeerai jiijjáz kulttuu're ohjjoõvvi
vuõiggádvuõdid liâ meeraikõskksânji ju'n
ee'kkloo'jji ääi'j põrggâm tieu'dded IP-
vuõiggádvuõdid ää'nee'l.

VUÄITT-A AUNNSÄ'TTEM VUÕIGGÂDVUÕÐIVUI'M PUE'REED VUE'JJ?

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐID KO'LE

raajjivuõiggâdvuõd, tä'vvermiärk, jännantiõdlaž
alggpue'ttem-meärkkõdzz, patee'nt, äukkaivuõttmaall,
mallvuõiggâdvuõd da jäärnaž-käittmõdžž
di lää'kk suävt'e mes mõontõõllmõdžžâst
jie'llemvue'kktoi'mmjummšest. Täi lää'ssen še
õõ'nnisuejjlaa'jjin lij miärktõs, ko tä'rčkstâ'le aunnsä'ttem
kulttuurää'rb kaauplaž äü'kkummuž.

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐI VEÄKKA

čeäppõsnee'kk, kiõtt-tuäjttuejjei, põõrgäsnee'kk da
ä'rbvuõd ä'lnn õõ'nni õõuti mie'ldd vuei'tte suejjeed
jiijjâz jiõglvaž tuäj puädõdžžid.

Sä'mmla õutstõssân vuei'tte IP-vuõiggâdvuõd
ää'nee'l põrggâd suejjeed õhttsaž kulttuurää'rb
lää'vte'mes äü'kken äännmõdžžâst.

TÄT ŠKOOULTEMAAUNÄS

TÄN AUNSTÕÕZZÄST TÄ'RČKSTÄ'LE TÕN, MÄ'HTT
ää'nteei IP-vuõiggâdvuõd liä sä'mmlai aunnsä'ttem kulttuurärbba kuulli
vuõiggâdvuõdi tieu'ddem diõtt nu'tt õõut oummu gu še õutstõdžž
äännmõdžžâst. Mõõk vuei'tlvažvuõd le'be vää'n IP-vuõiggâdvuõdin
tän ää'nnem-meä'rest liä?

SÄÄ'M Ä'RBBVUÕÐLAŽ
TEÂTT DA Ä'RBBVUÕÐLA
KULTTUURÕLMMÕÕZZ

SÄÄ'M KULTTUURÄ'RBB

LIJ VEIDDSÕS OBBVUÕTT, KOOZZ
ko'lle nu'tt fyyslaž kääu'n da pääi'k gu še jiõglvaž
õlmmõõzz di ä'rbvuõd, nää'l, vue'jj, teätt da
siltõs. Täujsa tak liâ še õhtvuõdâst kuõi'meez ij-ga
aunnsâ'ttem da aunnsallaš ä'rbvuõd vuei't rä'tkõked kuõi'mineez.

Tiõ'ttik-a?

SÄ'MMLAI Ä'RBBVUÕ'TTE KO'LE ŠE RUUMB, koin aunnsallaš da aunnsâ'ttem kulttuurä'rbb â'hte kuõi'meez. Måtam ruumb vuei'tte lee'd čuo'di ii'jji âkksa da tøk ko'le historiallaš artefakttân sää'm kulttuurärbba. Ođđ ruumbi valmštõ'sse ko'le ä'rbbvuõdlaž silttõs da teätt-täidd, kää'tt kooll sää'm aunnsâ'ttem ä'rbbvuõ'tte, mâ't-a še ruumb âannmõ'sše kuulli teätt da silttõs.

Ruumbid ko'le še sä'mmlai takainalla tobddâm rumbbkaart. Ruumbi kaart liâ pie'kk sää'mkulttuurâst, da tõid âlgg še ââ'nned vuâ'mstemvuõđâz peä'lnn tøn meâldlânji.

Rumbbkaarti da ka'llikâkkõõzzi da -pirstõõzzi kõõskâst lij vuei'nnemnalla čio'lgg tyyl'laž õhttnemvuõtt. Täid ruumb kaartid vuäitt vuei'nned õnnum še jee'res õhttvuõđin gu ruumbin, mâ't-a ouddmiârkân mä'tkkmooštai hiârvtumšin, hie'rvin da pää'stkoortin. Kuuitâg lij vääžnai teädsted da ââ'nned ciistâst kaarti alggeärlaž kontee'kst, mâ'st lij jõnn miârktõs sä'mmlaid.

Kriistlaž viõrrlá'ttemtuáj õhttvuõđást ruumbid hiávte da sá'mmlai vuä'mm áskldõõgg da maa'lmkoov koittu jaukkeed. Lää'ddjánnmest tát k'iavi 1700-låågg peä'lrää'jest. Euroopp valdiai museoin liä õinn jiánnai ruumb seeiltõõzzâst. Näai't museotroi'ttel liä jiijjâsnalla leämmaž ärvvsaž toi'mmjee'jen tän ä'rbbvuõđ seeiltee'jen. Mõõnni ii'jji ääi'j, åå'n 2020-lååggast, lij leämmaž jiánnai miõttlõs šiõttlõõvmmõš tõõzz, što ruumbid maaccte'če toi dommvuu'did.

”

Heini Wesslin
nuõrttsää'm
ķiõtt-tuâjtuejjei

MII MEÄ'RTÄÄLL Ä'RBBVUÕDLAŽ ĶIÕTT-TUÂJ?

U'čtee'len toi'mmjei mäastrin lij luâđlânji jõnn vaikkõs mätt'tõõttjid da tõõzz mâid sij mättje ââ'nned ä'rbbvuõđli'žžen. Lij še vääžnai, što ķiõtt-tuâjain liâ ķee'rjtam muštta da õlmstättam ķii'rjid. Nääi't tõk seilla. Kuhttu vue'jjest lij kuuitâg mââimõõzzâst kõõččmõš vuei'tlvânji õhttân vuei'nlmest, ij-ga tõ'st, što tõk liâ o'dinakai vuõigg vue'ķķ le'be ââ'bleķ ķiõtt-tuâjaid.

Ķiõtt-tuâjaid kuulli tee'rm liâ jâârglõttum jiânnai. Mâ't-a sää'mvuu'dest lij puättam õlmma, ouddmiârkkân mäddkaarti päi'ķķnõõmi jâârglõ'ttjin lij leämmaž täujja uu'cces teätt tõ'st, mõõn mii-a sää'nn meârkkad. Nääi't miârktõõzz še liâ mottjam. Nuõrttsää'm neeznest liâ ä'rbbvuõđlânji kolmm keä'pper: pee'rvesķ (niõđ keä'pper), šaamsiķ (kaappi keä'pper) di po'vdneķ (liâsk keä'pper). Mõõn vuõi'ggest tõk liâ läaddas jâârglõttum? Vuaitçi-a lee'd, što miârktõs lij leämmaž jee'resnallšem, možât veiddsab?

Pukin täin lij õhttsaž tõt, što nu'tt ķiõtt-tuâj tuejje'jin, u'čtee'lin, ruõkkjin gu še jâârglõ'ttjin lij seämma ääi'j jõnn vasttõs da vä'ldd. Jõnn vasttõs da vä'ldd ķiõtt-tuâjai di symboliikk seillmõõžžâst, jie'llemvuõđâst, miârktõõzzin da tu'lķķõõzzin.

SÄÄ'M KULTTUURÄRBBA

K O' LLE JM. Ä'RBBVUÕDLAŽ TEÄTT di ä'rbbvuõdlaž kulttuur õlmmõõzz. Täk fi'ttõõzz liä hämmnõõvvâm Maai'lm jiõglvaž jeällmõõžž organisaatio WIPO halltõõzzikõskksaž komitea tuâjast da tõi veäkka vuei'tte tä'rksdõõllâd tøn, mõin mie'rin da mõõnnalla IP-vuõiggâdvueidid vuei'tte äâ'nned aunnsâ'ttem kulttuurää'rb suejjummšest.

EE'JJEST 2000 ÄÄ'LJEEN Maai'lm jiõglvaž jeällmõõžž organisaatiost Sveei'c Genevest lij noorõõttâm halltõõzzikõskksaž komitea, kää'tt cõõdat mie'rrkõskksaž da ķeerjlaž dokumentâsttmõ'sše vuâddõõvvi sagstõõllmõõžžid täävtõssân ouu'deed meeraikõskksaž vuõiggâdvueidlaž instrumee'ntid ä'rbbvuõdlaž teâd da ä'rbbvuõdlaž kulttuurõlmmõõzzi suejjummšest di gee'nväärai alggveär le'be vuâlgsââ'j i'lmmtummšest pate'nttooccmõõžž õhttvuõdâst. Komitea sâbbrid vuässâ'tte še alggmeerai da pääiklažõutstõõzzi oudsteei.

Tiõ'ttik-a?

”

Jukka Liedes
WIPO halltõõzzikõskksaž
komitea väärrsaaggjää'dteei

MEERAIKÕSKKSAŽ ÕHTTSAŽTUÂJ OUDDNUMMUŠ

WIPO halltõõzzikõskksaž komitea tuâjast liâ puu't'tum artiklai ââ'blķest meeraikõskksaž vuõiggâdvuõdlaž ä'sšķii'rji hämmaz oudpeä'lnn peäggum kolmmân ää'sšest. Ä'sšķee'rj vuaitče lee'd čõõnni meeraikõskksaž suâppmõõžž le'be ij-čõõnni da siâzztõõzz luânddsaz vuä'ppõõzz. Mõõnni ii'jji tuâjj ij leäkku ouddnam, gu pie'ķķ WIPO vue'sspie'llvaldiain liâ kriittla jiõčč aa'sšid le'be vuâsttlâ'stte čõõnni suâppmõõžžid.

Ee'jj 2022 suei'nnmannust vue'ķķ kuuitâg mottji WIPO õõlmâs-sâbbrest, gu organisaatiost luõ'ppe õõutmiõllsažvuõttõõlgtõõzzâst. Šõõddi tu'mmstõk diplomaattlaž konferee'ns kâččmõõžžâst ee'jj 2024 tuejjeed meeraikõskksaž suâppmõõžž gee'nväärai kuõskki ää'sšest. Tât vuaitt ää'veed čuõkku še meeraikõskksaž suâppmõõžž tuejjummša ä'rbbvuõdlaž teäđ da ä'rbbvuõdlaž kulttuurõlmmõõzzi suejjummšest.

Ä'RBBVUÕDLAŽ TEÄTT

LIJ NU'VDDEM TEÄTT, TEÄTT-TÄIDD, SILTTÕS DA NÄÄ'L, KOOK LIÄ ouddnam, seillam da vää'ltum puõlvvõõggâst nobba, täujja njäälmânji da sää'mõutstõõzz se'st. Sää'm ä'rbbvuõdlaž teätt vuäitt õhttned puäzghoiddu, kue'llšeellmõ'sše, meäccjumša, noormõ'sše, kiõtt-tuâjaid di luäd tobddmõ'sše.

PUÄZGHÄIDD LIJ ÕHTT SÄÄ'MKULTTUUR jäänmõsân tobddum elemee'ntin. Ruõcc da Taar peä'l sää'mvuu'din puäzghäidd le'be jiõcc ää'sšest puõcci vuä'mstummuš puäzghäaid kontee'kstest lij mättmid jeärtõõzzid looggkâni räa'jtum tä'lk sä'mmlaid. Ruõšš peä'lnn puäzghäaidast liä jeä'rab puäzghäiddamkolhoos, kook ä'nne huõl puõccin. Ruõššâst liä še jee'res aarktaž vuu'd alggmeerain puõccu. Puäzghäaid mättje vuõss-sää'jest dääma le'be piärrjest. Sää'mvuu'dest liä kuuitäg määng mättstroj'ttel, kook ta'rjje mätt'tõõzz: Sää'm škooultemkõõskõs, Guovdageaidnu- da Kárášjokk-siidi Ovidereskolet di Ruõccâst Samisk Äahpahusguovddas Jokkmää'kkest.

KUE'LLŠEELLMÕŠ LIJ KUULLÂM ČÕÕÐ sää'mvuu'd sää'm kulttuu're. Kue'llšeellmõõžžâst liä pääiklaž ä'rbbvuõdlaž nää'l, kook čoo'ree kõskkneež kuei'msteež. Õhttsaž pukid lij, što še'le pâi tä'mmet gu taarbše.

Sää'm kue'llše'e'lemä'rbbvuõtt lij tän peei'v morddsest. Änn'jõž urbaan jie'llemnä'li da sä'mmlai jälstemvuu'd jee'resá'rnn gu sää'mvuu'dest cá'gğe ä'rbbvuõdlaž kue'llšeellmõõžž vuei'tlvažvuõdid. Ee'jj 2022 pue'tte määng vuõiggâž tu'mmstõõgg, kooi mie'ldd sä'mmlain lij vuõiggâdvuõtt harjtted ä'rbbvuõdlaž kue'llšeellmõõžž dommvuu'dsteež änn'jõž lää'jjiõttummšest čor'stee'l.

”

Tauno Ljetoff
puäzzhåiddai

TEÄTT DA Ä'RBBVUÕÐ JÄ'TTE PUÄZZHÅIDDJI KÕÕSK DA PUÕLVVÕÕGGÂST NOBBA

Puäzzhåaidast jee'resnallšem toi'mmjemnaa'li vää'ltummuš da serddjummuš lij luâdlaž. Lij fi'ttjemnalla, što puärrsab puõlvvõõggid odđ naa'li mä'ttummuš lij vä'žžlõs. Lij kâ'l še nuõrbid. Puäzzhåiddamkulttuur lij sue'rij se'st mä'rddnalla äävai. Nuu'bbeld vooudlaž jeärtõõzz da jiijjâsnallšem jällmõõžž tuejje luâdlaž juâggtoõllmõõžž toi'mmjemnaa'li kõõsk.

Ä'rbbvuõdlaž ķe'rrez miârktõs puäzzhåaidast lij šurr. Ko liâ puättam 2000-lokku, plastikk-ķe'rrsid â'nne jäänab di jäänab. Äâ'n måtam puäzzhåiddai liâ tõid raajjâm da ââldmõssân juõ'ķķka jiijjâs ta'rbbe. Juõ'ķķkaž tuejjad ķe'rrsid jiijjâs tuâjjpõõrtâst. Ideaid jue'ķķe äävsânji jiijjâs õnnu. Nuu'bbeld jõs ķii-ne haa'lad ä'lõğged tuejjeed kaauplaž toi'mmjummuž, õõlgçi miõlstan ideai ho'hssjee'jin kõõččâd tääzz låâ'v.

Ä'RBBVUÕDLAŽ KUE'LLŠEE'LLEMTÄÄID JEÄ'LLE ŠII'LL'JI MIE'LDD

Ä'rbbvuõdlânji sää'mvuu'dest piârri liâ vuäžžam pie'kk̄ jiijjâz porrmõõžžâst gu še pi'rḡgeemvuõđâst kue'llšeellmõõžžâst. Kue'llšeellmõš, tön jee'resnallšem nää'l, kue'llpäi'k̄ dno. liâ ä'rbbvuõdlânji mättjum piârri se'st le'be jee'resnalla u'ccen kue'llšeellmen jáâ'deen. Kue'llšeellmõõžž nää'l jiâ takainalla leäkku leämmaž peittää'sš, leša keäid tõid liâ mainstam, lij jee'res ä'sš. Peäggte-a ouddmiârkkân naabra tön pue'rmõs kue'llpäi'k̄, avi mäid-ne jee'res?

Tän peei'v suurab di suurab vue'ss sä'mmlain jeälâst jee'resâ'rnn gu sää'mvuu'dest. Ju'n tõnnalla jõnn vue'ss ä'rbbvuõdlaž kue'llšeellmõõžž teäđ da tääid serddmõõžžâst kuäđđai teäuddjeķâni. Jm. äimmõõzz pakknummuš da miârrkue'llšeellmõš liâ jõnn vaarr Teänjoogg luõss-šeellmõ'sše. Luõssmeä'r liâ kõččâm, koon seu'rrjõssân tu'mmjeei liâ mie'rrääm luõzz še'llemķiõlddi. Ä'rbbvuõdlaž kue'llšeellmõõžž liâ ju'n ää'kk̄koummu. Jõs luõzz še'llemķiõld juätkkai kuu'kk̄, vuäitt lee'd, što ä'rbbvuõdlaž Teänjoogg luõzz kue'llšeellmõõžž kulttuur čäckk. Tõn maacctummuš vuäitt lee'd vuei't'te'mes tuäjji.

”

Sää'm kue'llšii'lli
Uccjoogg kää'dd vuu'dest

”

Klemetti Näkkäläjärvi
FT
tu'tk̄keeidáhttar
Oulu universite'tt

GEE'NVÄÄR DA Ä'RBBVUÕDLAŽ TEÄTT

Gee'nvääraid õhttneeí sä'mmlai ä'rbbvuõdlaž teäðain jo'rdde nu'vddem teäð, kää'tt sä'mmlain lij mõõn-ne jeälai, má't-a šââdd le'be jie'lli vue'zz pue'reei, háiddai, tálkkai da šiõggghaajj-jiõččvuõðin di tõið õhttneeí jee'res jiõččvuõðin, koid vuei'tte ä'u'k̄keed jm. seeiltummšest da aunnsi kíõtt'tõõllmest ouddmiârkkân kíõtt-tuáj taarbid. Sä'mmla ä'nne veiddsânji jee'res šââddai da jie'll'ji vue'zzid tálkkmõ'sše da pue'rrvuäittmõõžž ä'lñn äânmmõ'sše di naaudšemaunnsen, há't mode'rñn taalkâstiõð da kaaupla ouddaz liâ uu'ccääm miârkteeinalla tõi äânmmõõžž.

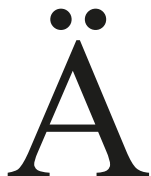
Gee'nvääraid õhttneeí ä'rbbvuõdlaž teätt lij õinn jie'lli ä'rbbvuõtt, leša vaarrvuállsaž. Lää'ddjânmmest gee'nväärai ä'u'k̄kummuž da aau'ki juâkkmõõžž šeättâäll lää'k̄k Nagoya pá'rddke'e'rj toimmpiiijmõõžžâst (nk. gee'nväärrlää'k̄k, 394/2016). Nagoya pá'rddke'e'rj lij meeraikõskksaž suâppmõš, koon jurddjen lij staanâd ooumažkádda vääžnai gee'nväärai vuäžžamvuõð tu'tk̄keem-da ouu'deemtuõjju di kaauplaž meärra da ainsmâ'tted, što gee'nväärain vuäžžum aau'kid jue'k̄ke vuõiggvuõðmeâldlânji. Gee'nväärrlää'k̄k câgg sää'm gee'nvääraid õhttneeí ä'rbbvuõdlaž teäð pue'rrenâânmmõõžž da stään sä'mmlai vuõiggâdvuõð vaaldšed ä'rbbvuõdlaž teäðaz. Lää'jj suâvlde tá'lk̄ nákam sä'mmlai gee'nvääraid õhttneeí ä'rbbvuõdlaž tiõttu, kää'tt ij leäkku leämmaž kaauplaž le'be tu'tk̄keemâânmmõõžžâst ouddâl lää'jj viõ'k̄kepuättmõõžž.

Sää'mte'gğ älgg vaaldšed vuãđđeem vue'lnn áarrai sä'mmlai gee'nvääraid õhttneeí ä'rbbvuõdlaž teãđ teãttvuãđ. Lää'ddjãnnmest nã'rre áã'n teãđ teãttvuãđ vuãđđeem diõtt da tuejee vuã'pstõõzz, kãã'tt õhttan sä'mmlai gee'nväärai ä'rbbvuõdlaž äũ'kķummša. Teãttvuãđast puã'tte lee'd mie'ldd teãđ šããddai da jie'll'ji vue'zzi jeã'rab jiõččvuõđin di tõi áãnnmõõžžãst säã'mkulttuurãst. Teãttvuãđ áãnnmõš puãtt lee'd låã'v-vãrrsaž. Sä'mmlai gee'nvääraid õhttneeí teãđ äũ'kķummšest vuãžžum aau'kid älgg áã'nned säã'mkulttuur tuãrjummša.

TEÃĐ JIJSTES JIÃ SUEJJAD IP-VUÕIGGÃDVUÕĐIVUI'M,

LEŠA Ä'RBBVUÕDLAŽ TIÕTTU VUÃĐĐÕÕVVI INNOVAATIOID vuei'tte suejjeed ouddmiãrkãn patee'ntivui'm le'be tã'vvermiãrkivui'm. Sää'm ä'rbbvuõdlaž teãtt tãã'den vuãžž kuuitãg suej tã'l, gu tõt õhttan Lää'ddjãnnam gee'nvääraid da koid äigga áã'nned tu'tķķeem- da ouu'deemããnnmõõžžãst. Gee'nvääraid õhttneeí ä'rbbvuõdlaž teãđ tu'tķķeem- da ouu'deemããnnmõ'šše älgg vuãžžad sä'mmlai ouddmiãsttmõõžž.

Ä'RBBVUÕDLAŽ KULTTUURÕLMMÕÕZZ

'RBBVUÕDLAŽ KULTTUURÕLMMÕÕZZ LIÄ NU'VDDEM ÕLMMÕÕZZ, KOID liä vää'ltam oudärra puõlvvõõggäst nobba, da kook tuejje pie'kk ä'rbbvuõdlaž õutstõõzz identitee'ttest, ouddmiärkkân musiikkâst, pleässjummšest, čeäppõõzzâst, häämummšest, nõõmin, miärkin da symboliin, kiõtt-tuâjain, mainnsin, čuäjtõõzzin da seremoniain.

SÄÄ'M KONTEE'KSTEST VUÄ'MSTEMVUÕTTFI'TTÕS

seämma miärktõõzzâst gu viõstrallaš jie'llemnää'l pirrsest, lij oodâs. Ä'rbbvuõdlânji sää'm õutstõõzz pirrsest jiä leäkku konkreetlânji vuä'mstam määdäid, čaa'zzid le'be mâtmi kiõtt-tuâjai häämummuž. Vue'zzi tät puätt jie'llemnää'lest, ko'st kaauplažvuõtt da teä'ggtääll liä puättam mâ'ņļlest vaaldšee'jen mie'ldd. Nääi't ij leäkku leämmaž tarbb suejjeed ouddmiärkkân neei'b design le'be sää'mpihtsi vooudlaž tãbdddmiärki da hie'rvi äänmmõõžž. Kuuitãg veäl änn'jõžääi'j vuei'tte esteettlaž da visuaal'laž elemee'ntin tobddãd sami tää'rķeld, koon ääraš mall lij. Vã'lddvuäksânji ä'rbbvuõdlaž maallid da elemee'ntid jiä sie'jjet kõskkneez vuu'di le'be ni piärri kõõsk. Jõs ouddmiärkkân ornamentikķe õhttee elemee'ntid kue'htten jee'res vuu'dest, lij tõ'st mii-ne miärktõs. Vuäitt lee'd, što neei'b ti'll'jee'jest lij sokk kue'htten jee'res vuu'dest, koid kuhtuid son haa'lad pu'htted ou'dde le'be ää'nned ciistãst.

SÄÄ'M KĪÖTT-TUĀJJ ĀĀNN SE'ST

jee'resnallšem miärktõõzzid nu'tt äälgeälla gu sii'sk ärra ij-ga kõõččmõš leäkku tä'lk fyyslaž ouddsin. KĪõtt-tuĀjai tuejjummša õhttan ä'rbvuõdlaž teätt, päi vuõigg aunnsi va'lljummšest ouddaz tuejjummša. Seamma ääi'j vaalmâš kĪõtt-tuĀjjouddaz liä sää'mkulttuur õlmmõõzz õõuti mie'ldd.

KĪõtt-tuĀjttuejjei ij leäkku seämmanallšem ämmatnõmmõk gu hä't mäka lää'dd õhttsazkää'ddest. Sää'm kĪõtt-tuĀjttuejjei lij jiijjäs kulttuurää'rb kõ'ddi. Su'st lij teätt sää'm jie'llemnää'lest, jiijjäs siid jie'llemnää'lest, jiijjäs piärrī jie'llemnää'lest, jiijjäs jie'llemnää'lest.

Sää'mkĪõtt-tuĀj mättje vuõss-sää'jest dääma. Änn'jõžääi'j kuuitäg šuurab di šuurab vue'ss vuäžž škooultõõzz mättstroi'tlin. Väžnai mättstroi'ttel liä Sää'm škooultẽmõõskõs Aanrest, Sámi äahpahušguovddas Jokkmää'kķest, Kárášjoogg Oviderenskole di Guovdageaidnu ämmatškooul da Sää'm õllškooul. Ruõššäst sää'mkĪõtt-tuĀjjškooultõõzz vuäžž Luujäü'rest.

MUSHIKK VUE'ZZELD LÄÄ'DD PEÄ'LNN LIÄ KOLMM

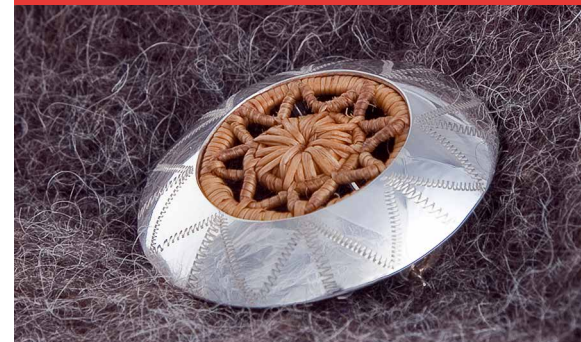
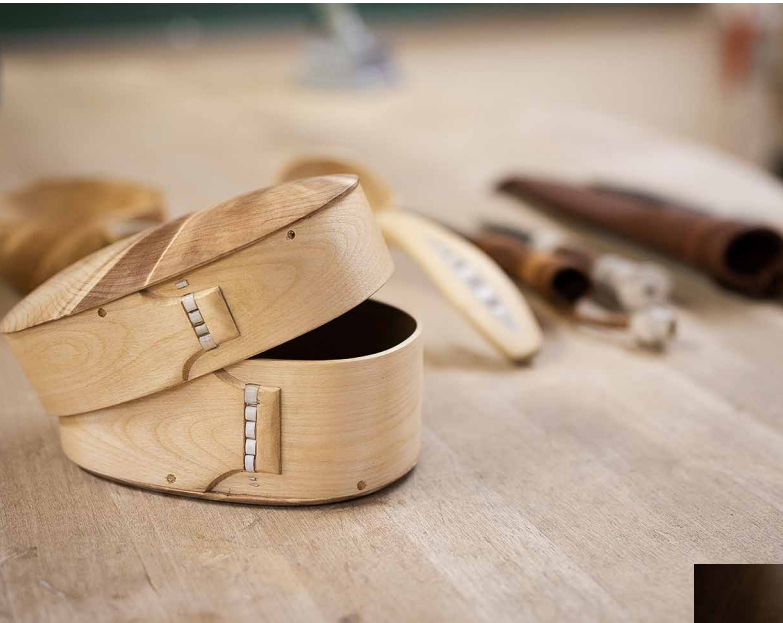
jee'resnallšem ä'rbvuõdlaž sää'm vokaalmusikkšlaaj: Nuõrttsä'mmlain lij leu'dd, aanarsä'mmlain livde da tä'vvsä'mmlain luõd (juõigg). Leeu'd kooli mõõn-ne vee'rd õinn še Ruõšš di Taar peä'lñn, hä't hää'rvben di hää'rvben. Livde õčndäävv tä'lk aanarsää'm ä'rbvuõdäst, gu luõd (juõigg) däs lij ä'rbvuõttän še Ruõcc da Taar tä'vvsää'mkĪõllsaž vuu'din.

Sää'm škooultẽmõõskõs ääi'jben organisõõ'sti Sää'm musikkakatemia (Sámi musihkkaakademija) Uccjo'kķe. Pá'rggmannust 2022 Sää'mrää'dd va'lljii saa'mi luõdđjen Sámi eatnan duoddariid le'be Sää'mjännam tuõddrid -luõdđi, koon Nils-Aslak Valkeapää lij juõiggám. Meersažluõd lij jáarglõttum pukid sää'mkĪõlid da tñn vuäitt ää'nned meersažlaulli Sää'msoogg laulli paaldäst aargást da prää'znķest.

KOVVČEÄPPÕS SÄÄ'M KULTTUURĀST LIJ VEĀL ODD

eettmõš. Tuu'l kovvčẽäppõs, le'be seämmanallšem čẽäppõs, pu'hte ou'dde jm. KĪõtt-tuĀjain: čuä'rvv-, tä'htt- da muõrrkaau'ni ool hiärvte abstrakt le'be čuä'jteei koovid. Nääi't kovvčẽäppõs leäi mie'ldd ää'nnekkaau'nin. Jeärtõõzz liä puättam še piärrji kõõsk, leša ouddäl puki tñn mie'ldd, lij-a kõõččmõõžžäst leämmaž päikkxes jeälõõttäm da põõššjab jeälstemsää'j vuä'msteei piär avi jeänab joo'tti piär. Änn'jõž sää'm kovvčẽäppõs lij šõddám Nils Nilsson-Skum da Johan Turi pionee'rtuĀjast. Taar Kárášjooggäst lij Sámi Dáiddaguovddáš (Sää'm Čẽäppõskõõskõs) da veäl ouu'dab ii'jji Kárášjooggäst ta'rjee še kovvčẽäppõõzz mätt'tõõzz. Čẽäppõõzz õhtt mie'rr lij peä'lest välldmõš da counnád oummid ju'rdded. Sää'mvuu'dest le'čči-i tarbb mättstroi'tla, ko'st vuäžžčči čẽäppõõzz vuädđmätt'tõõzz.

JIE'LLIKARTT, TEATTER, MEDIA DA SNIIMM'MÕŠ LIÄ

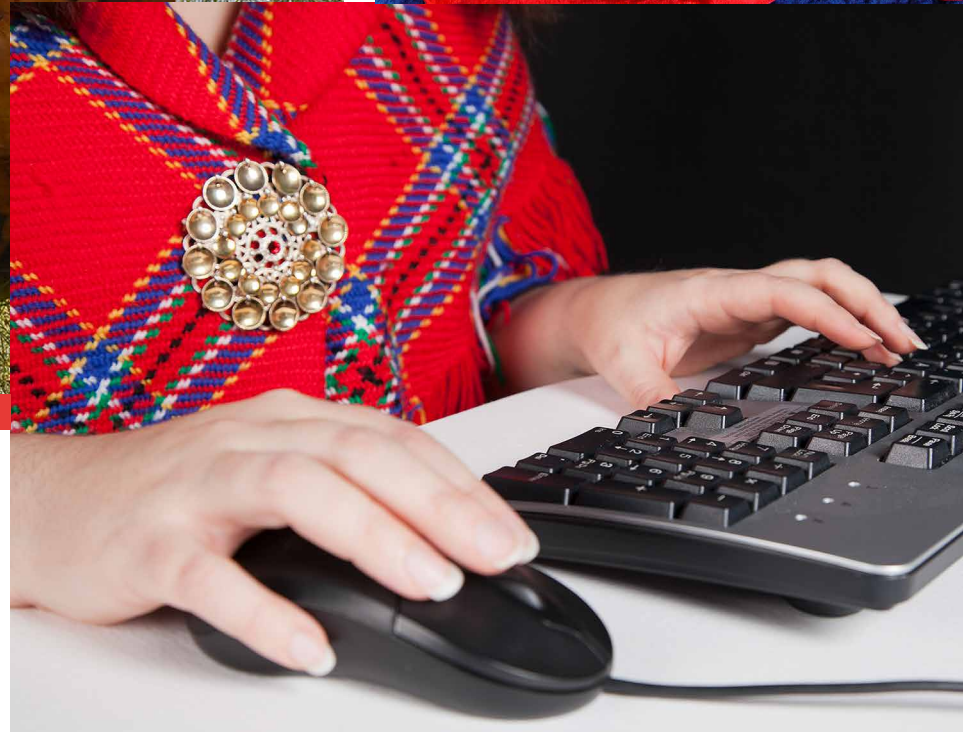
pie'kk čeäppõõzz da še kovvčeäppõõzz kee'ddest. Täk liä õoutnalla odd õlmeemnääl sä'mmlai kõskkvuõdäst. Tæn peei'v jie'llikaart, media da sniimmâm määtt puu'tat Sää'm škouultemkõõskõs Aanrest. Taar peä'Inn Guovdageaidnust lij Sámi filbmainstituhtta (Sää'm fi'lminstitut), kää'tt lij sää'm jie'llikaart kõõskõsorganisaatio. Lää'ssen Guovdageaidnust toi'mmai sä'mmlai meersažteatter Beaivváš.

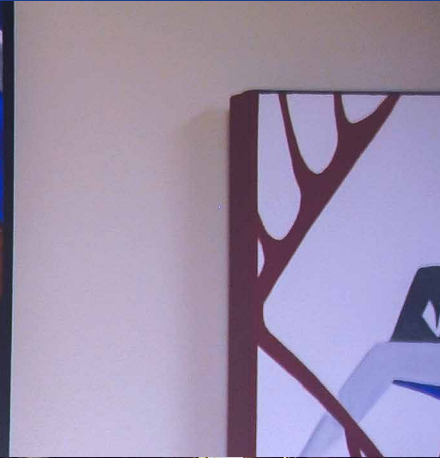
SÄ'MMLAIN LIJ Ä'RBBVUÕDLÂNJI RA'VVES

njäälmלאž mainstemä'rbvuõtt, kää'tt vuäitt puärast määngin paai'kin Sää'mjännmest, jeä'rben ko puärrsab oummu teivva kuõi'meez. Keerjlažvuõtt tää'den lij odðsab sää'm ä'rbvuõdäst. Vuõssmõs sää'm ke'rjnee'kk le'jje škouultõõttâm oummu, kook a'lğge kee'rjted mooččäskeerjlažvuõd. Tæn peei'v puä'tte še tän sue'rjest odd sää'm kee'rjteei. Ee'jj 2015 Turku ke'rjmessuin leäi Sää'mjännam-tee'm vue'Inn veiddsânji še sää'm kulttuur keerjlažvuõd lää'ssen.

Sää'm ü'rbvuõdlaž teâtt da ü'rbvuõdla kulttuurõlmmõõzz

Sää'm ä'rbvuõdlaž teätt da ä'rbvuõdla kulttuurõlmmõõzz

SÄÄ'MKULTTUUR
KAAUPLAŽ ÄU'ĶĶUMMUŠ

Ä'RBBVUÕDLAŽ KULTTUUR ÄÜ'KĶUMMUŠ TÄLLÕÕZZLÂNJI

IJ VIE'LTĶANI LEÄKKU RISTTREEIDAST TÕN SII'SĶEEM
äärvaivui'm. Kõõččmõš lij tõ'st, mõõnnalla da keän määinai vuâdald kulttuurää'rb
â'nne, kii tõn âännmõõžžâst äukkjâäv da mõõnnalla.

Ä'RBBVUÕDI TÄLLÕÕZZLAŽ

äü'kkummušin vueil'tte lee'd še positiivlaž seu'rrjõõzz da tõt
vuäitt ouu'deed määngnallšem silttõõzz juätkkmõõžž da
ouddnummuž di teâđ serddmõõžž. Kaaupše'mmen kiõtt-
tuâjjouddsees määtklaid ä'rbvuõdlaž kiõtt-tuâjjtuejjei
vuäitt teä'n'jed pi'rggeemvuõđ da juä'tkķed ä'rbvuõdlaž
tuejjummuž. Eetlânji keäll'jeei kaauplâsttmõõžž mie'ldd
vueil'tte še liävted teâđ ä'rbvuõdlaž kulttuurâst, lâä'zzted
tõn äärvast âännmõõžž da vuällamvuõđ.

Ä'RBBVUÕDLAŽ TEÂĐ DA

ä'rbvuõdlaž õlmmõõzzi lâä'vte'mes kaauplaž
äü'kkummuš vuäitt kuuitâg lee'd häätlaž tõi seillmõ'sše,
juätkkjemvuõ'tte da ouddnummša. Lää'vte'mes da
ä'rbvuõdlaž õhtvuõđâst čouddum kaauplaž âännmõš
vuäitt šõddeed puättji mõõntõõzzid ä'rbvuõdi ä'lñn
õõ'nn'jid di kulttuurlaž eroosio.

MÕÕNNALLA DA ĶEÄN MÄÄINAI VUÂÐALD TÄIMMA DA ĶII TOI'MMJUMMŠEST ÄUKKJÂÄVV?

Kulttuurää'rb âannmõš tällõõzlaž toi'mmjummšest ij vie'ltkâni leäku risttreeidast ä'rbbvuõđlaž äärvaivui'm. Vääžnmõs lij smiõttâd, mõõnnalla da ķeän määinai vuâđald tön čõõđte, mä'htt ä'rbbvuõđlaž õlmmõõzzid ä'nne da ķii tõ'st äukkjâäv. Ķiõtt-tuâjja'rbbvuõđ jie'll'jen põõššmõõžž da ouddnummuž peä'lnn vuäitt lee'd joba šiõgg, što ķii-ne tuejjad tön jie'llemvue'ķķen. Tuejjei õõlgče kuuitâg pâi smiõttâd, mâid aa'sšid vuei'tte u'vdded jeärrsi õnnu ouddmiârkkân vaalmâš ouddsen le'be vuä'ppõssân. Leäm še tön miõl, što vuei'tlvaž arvvlâ'stemvõõ'jjid âlgg pro'sttjed da tõin vuâžžum määtt vä'ldded õutstõõzz äu'ķķen.

Mättmešt še õutstõõzz åalgpeä'lnn kâ'čce låå'v ââ'nned måtam ä'rbbvuõđlaž aa'sšid kaauplaž naa'lin. Tâ'l fe'rttai vuâmmšed, što ij ni ķii õhttnaž ooumaž vuei't u'vdded låå'v õhttsaž ä'rbbvuõđ âannmõ'sše ceâlai õutstõõzz peä'lest. Ää'sšest õõlgči suâppâd õõutsââ'jest. Taarbšep vuõ'jjid da vuei'tlvažvuõđid sagstõõllâd, mõõnnalla da ķeän määinai vuâđald nõkam låå'v vuäitt u'vdded le'be ou'dde-a tön ni voo'ps. Täid aa'sšid liâ älggam smiõttâd tää'rķben eman mõõnni ääi'j da tõ'nt pukid kõõččmõõžžid le'be vuõ'jjid jiâ leäku vaalmâš va'sttõõzz le'be täimmam-maall. Lââ'ssen čauddmõõžž liâ täujja tön vue'jj meâldla.

”

Minna Moshnikoff
nuõrttsää'm
Ķiõtt-tuâjjetuejjei

”

Ante Aikio
puäzžhâiddai
põõrgäsneĵ

REE'ĜĜES KULTTUURÄ'RBB LIJ ÖUTSTÖÖZZ TÄLLÖÖZZLAŽ VIÖKKVÄÄRR

Kulttuurä'rb ka'nnat kâ'dded. Jõs ä'rbbvuõđid lij älsmõõvmmõš da tõin vuäitt vuäžžad jie'llemvue'jj, tät vie'kĵkat mänggsid tõ'st, što ij taarbâž puättji ooccâm diõtt vue'lĵĵged voo'ps meädda dommvuu'dest. Kaauplaž toi'mmjummšest lij kuuitâg vääžnai tõt, što jue'kĵke vuõigg teäđ määtklaid da õõ'nn'jid. Mainste sä'mmlažvuõđâst nu'tt, mä'htt tõt vuõ'iĵĵgest lij, jiâ-ga ĵe'ksse pâi nu'vddmid, kââ'tt lij kaaupšeei da maazzlõ'stti. Ä'rbbvuõđi äärvast âânnmõš älgg lee'd še kaauplaž toi'mmjummšest oudsââ'jest da ââ'nned ä'rbbvuõđid tõnnalla ĵeâll'jeei naa'lin, što tõi miârktõs seill še puõ'tti puõlvvõõggid.

VUÕI'ĜĜEST ÂÂ'NEEN KULTTUURÄ'RBB SEILL JIE'LL'JEN DA POTTSEN ŠE PUÕ'TTIÄÄI'J

Mä'tkkmooštoid da pie'llfabriikklaž kiõtt-tuâjaid lij sää'mvuu'dest jiijjâs vue'sttijoukk da tarbb. Määng tuejje'e'jest le'čči vuei'tlvaž ha'ňkķeed pi'rġgeemvuõđâs jiijjâs dommvuu'dest tuejje'e'l mä'tkkmooštoid da tõi kaaupšeei ġõs vuõss-sââ'jest ha'ňkķe'če tuâjaid pääiklaž tuejje'e'jin gu åålgpeä'lnn. Åâ'n kuuitåg ta'rjjummuš lij leämmaž samai vää'nes. Mä'tkkmooštoid vue'sttijoukk lij še jee'res gu ouddmiârkkân museokaaup ta'rjjummuš le'be sää'mkiõtt-tuâjai. Nääi't tők jiâ ķeäštõõđ kõskkneez seša ta'rjjummuž tuärjee kuõ'meez.

Fi'ttjõõzz da teäđstemvuõtt liâ ii'jji mie'ldd mottjam nu'tt, što ouddmiârkkân ns. čiočk-keä'pper kaaupšummuš määtklaid ij tän peei'v ee'ttkââ'st šiõgg eettlaž nää'l pu'htted kulttuur õlmmsa. Tõ'nt mij leä'p kuäđđam tõn meädda va'lljõõzzâst. Mainstam pâi peä'lstan jiõm-ga arvvlââ'st jeârrii toi'mmjummuž, leša õlmmsânji vää'ldeen le'čči šiõgg, što täid eettlaž aa'sšsid smiõttče puk ä'rbbvuõđlaž kulttuur paarâst jie'llemvue'jj harjteei oummu da põrggâz nu'tt, što kulttuurä'rbb seeilči jie'll'jen da pottsen še puõ'ttiäâi'j.

”

Iisko-Matti Näkkäläjärvi
puäzghâiddai
põõrgâsnek

Tiõ'ttik-a?

KULTTUURLAŽ EROOSIO MIÂRKKŠÂÂVV JM.

Ä'RBBVUÕDLAŽ ÕLMMÕÕZZI MIÂRKTEMSIISKÕÕZZ

LÄPPJUMMUŽ DA ÕLMMÕÕZZIN LUÕPPMÕÕŽŽ. Kulttuurlaž

erosio vuäitt lee'd seu'rrjõs kuu'kk juätkkjam õlmmõõzz låå'vte'mes da ä'rbbvuõdlaž õhttvuõðäst ouddum täujja kaauplaž âânnmõõžžâst.

Ä'rbbvuõdlaž õlmmõ'sse kuulli äärv da miõllkoov mottje, da tõid õhttne jâkk da še negatiivlaž miõllkoov. Õlmmõõzzi âânnmõš vuäitt-i puuttâd voo'ps, jõs tõid â'nne kuu'kk tõi alggveärlaž õhttvuõði åålgpeä'lnn da pâi åålgpeällsaž ääü'k tää'vtem diõtt. Låå'vte'mes âânnmõš vuäitt uu'ceed še ä'rbbvuõdlaž tuejje'ji haa'leemvuõð kâ'dded jiiij ä'rbbvuõðid tuâl'jõž naa'li da vuõ'jji mie'ldd. Tât vuäitt lee'd seu'rrjõs kaauplâsttmõõžžâst, ko'st õlmmõõzz âânnmõõžžâst vuâžžum tâllõõzzlaž äü'kk ij ohjjõðv tõid oummid da õutstõõzzid, kooi kõðskâst ä'rbbvuõdlaž õlmmõs lij aalgâst šõddâm da ķeäi âânnmõõžžâst õlmmõs õinn lij. Kulttuurlaž erosio lij tu'tkkuum jm. Maai'lm jiõglvaž jeällmõõžž organisaatio WIPO ee'jj 2001 rapoortâst *Intellectual Property Needs and Expectations of Traditional Knowledge Holders*.

GU Ä'RBBVUÕÐÂST ŠÕDDÂM SIISKÕÕZZ ČÂU'DDE ALGGVEÄRLAŽ ÕHTTVUÕÐÂST, LIJ VAARRÂN, ŠTO SÄ'MMLAI ÕLMMÕÕZZI MIÂRKTÕÕZZ LÄPPJE

Takai maatkčeeja vuäitt lee'd vaiggâd jeärted sää'm ķiõtt-tuâj jee'resâ'rnn puu't'tum mä'tķķmooštast. Sä'mmlažvuõ'tte kuulli miõllkoovid da maazzlâ'sttemvuõđ vuei'tte ââ'nned pue'rren nu'tt, što jiâ vuõ'i'ğğest naaggât mõõn-ne lee'd sää'm ķiõtt-tuâjj, leša ä'sšõhttvuõtt, ko'st tõn po'hte ou'dde, oudd fi'ttjed, što tõt le'čči.

Tällõõzzlaž pue'rrenânnmõš miârkkšââvv tän õhttvuõđâst tõn, što jeârssi ä'rbbvuõđlaž õlmmõõzzid â'nne pue'rren tällõõzzlaž vuäitt tuejjeem diõtt. Tõn diõtt vuõiggâdvuõđlaž suej ä'rbbvuõđlaž sää'm õlmmõ'sse âlgg ra'vvjed. Gu smeä'tte aunnsâ'ttem kulttuurää'rb suejjeei vuõiggâdvuõđid, liâ tõin jiânnai vuei'tlvažvuõđ, leša še smiõttmõõžž. Jie'lli kulttuu're kooll tõt, što tõt mottai da mott ââ'blķes måttmešt meälgben, måttmešt jâ'ttlubun. Jõs mõõn-ne õlmmõõzz haa'lee suejjeed tââ'den, âlgg ââ'nned huõl, što tõn suejjummuš ij tâârgad õlmmõõzz.

”

Sigga-Marja Magga
sää'mķiõtt-tuâj tu'tķķeei

”

Mattias Åhren
Meeraikõskksaž da
alggmeer- da
sää'mvuõiggâdvuõđ
professor
UiT The Arctic
University of Norway

SÄ'MMLAI Ä'RBBVUÕĐLAŽ KULTTUUR LÄÄ'VTE'MES TÄLLÕÖZZLAŽ ÄÜ'K'KUMMUŠ LIJ RISTTREEIDAST SÄ'MMLAI JIÕČČMIE'RREEMVUÕIGGÂDVUÕĐIN

Sä'mmlai ä'rbbvuõđlaž kulttuurõlmmõõzzi raajmõš da nu'bbâsttmõš, še tällõõzzlaž mie'rid, vuei'tte u'vdded ääu'k' sä'mmlaid meeran da õutstõssân; tät lij k'idd âânmõõžž luândast da tõ'st, kii âânmõõžž luândast mie'rrad. Änn'jõž meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđ mie'ldd sä'mmlain lij jisteez vuõiggâdvuõđtu'mmjed, vuäitt-a sää'mkulttuur õlmmõõzzid ââ'nned da jõs vuäitt, mõõnnalla. ÕM alggmeerai vuõiggâdvuõđi čõõđtõõzz artiklast 3 tue'tte, što "alggmeerain lij jioččmie'rreemvuõiggâdvuõđt. Tãn vuõiggâdvuõđ vuãđald... sij vuãžža cõõggkâni oudâsviikkâd tällõõzzlaž, sosiaal'laž da kulttuurlaž jeäleez."

Artiklast 31 tä'rksmä'tte, što alggmeerai vuõiggâdvuõđt mie'rreed "tällõõzzlaž, sosiaal'laž da kulttuurlaž ouddnummše'stez" âânn se'st vuõiggâdvuõđ "â'lnn ââ'nned, vaaldšed, suõjjled da oudâsviikkâd kulttuurää'rbez... di kulttuureez

õlmmnemhäämaid, mie'ldd looggeen... siõmmnid, talkksid, teãđ jie'll'ji da šâãddai
jiõččvuõđin, njäälmiaž ä'rbbvuõđ, ķeerjiažvuõđ, häämummuž... di kovvčeäppõõzzid
da čuä'jteei čeäppõõzzid." Tä'st čõõđtõs õlmmad takai meeraikõskksaž noorm,
koon valdia âlgg jiõčč ââ'hned ciistâst da koozz valdia âlgg staanâd jeãrrsi ciistâst
âânmmõõžž. Nuu'bnalla säärneen sä'mmlain lij vuõiggãdвуõtt mie'rreed nõkkmin
aa'ššin, mii lij pie'kķ sij ä'rbbvuõđiaž kulttuurâst, nu'tt aunnsallaš gu še aunnsâ'ttem,
mie'ldd looggeen sä'mmlai ä'rbbvuõđiaž pihhtsid, sää'mķiõtt-tuâj, ä'rbbvuõđiaž
symbolid da maallid, leeu'd/livđe/luõđđi, legenda di teãđ mããdd, čaa'ззi da
luãttvãrai jiõččvuõđin Sää'mjãnnmest. See'st lij še vuõiggãdвуõtt tõõzz,
što valdia sãtt tããimeesvui'm tõn vuõiggãdвуõđ viõ'kķe.

SÄÄ'MKULTTUUR ÄÜ'KĶEE JIE'LLEMVUE'KĶTOI'MMJUMMŠEST MÄÄDGNALLA

Ä Ü'KĶUMMUŠ VUÄITT ŠÖDDÄD VUOI'ĞĖEST sää'mkulttuurâst valddum õlmmõõzzid ââ'nee'l le'be pannvuoi'ğĖest miõllkoov sä'mmlažvuõđâst coounee'l, hâ't ouddsest le'be kääzzkõõzzâst ij ni le'čče vie'ltkâni ni mu'vddem čõõnâs sä'mmlažvuõ'tte.

Raaj keässmõš primmum da suâvte'mes kulttuur kaauplaž äü'kĶen âânmmõõžž kõ'skĶe ij leäkku pâi hiälpp. Tâ'st vuei'nmemnalla le'ddi kaart liâ ouddmiârkkân tõ'st, mõõnnalla sä'mmlažvuõtt kuâsttai kaauplaž toi'mmjummšest. Tâi ouddmiârki pâäi'k jiâ tââ'den vää'ld peä'l ä'rbvuõđlaž kulttuur äü'kĶen âânmmõõžž suâvlažvuõđâst õõuti mie'ldd, leša kõõččmõõžž älgg pâi čâu'dded juõ'kĶe vue'jj õhtvuõđâst. Tâk ouddmiârkk čüä'jte kuuitâg tõn, mõõn mäâjgnalla sä'mmlažvuõtt kuâsttai kaauplaž toi'mmjummšest da mõõn jiânnai kaauplaž miõllkiddsažvuõtt sää'mkulttuur ärra markknin lij. Vääžnmõs lij kõõččâd tõn, keän diõtt ä'rbvuõđlaž õlmmõõzz liâ põõššâm jie'll'jen da ouddne še puõ'tti puõlvvõõggi vuállamnalla, kii tõi tâllõõzzlaž âânmmõõžžâst äukkjâäv da mõõnnalla tâllõõzzlaž äü'kĶummuš ouu'dad tõi keäll'jeei âânmmõõžž.

NOADI RECORDS

SÄÄ'MTEEMLAŽ REKISTERÕSTTUM TÄ'VVERMIÂRK

LIÂ EUROOPP UNIOONÂST DA TÕN
mâtam vuazzlažvaldiain määng. Tä'lk tä'vvermiârk
rekisterâsttmõš ij kuuitâg veâl čuâ'jet, što miârk
le'čče âannam markknin, ij-ga miârk vaaldšeei
vuei'tlvaž õhttvuõd sä'mmlažvuõ'tte le'be rekisterâ'sttem motiivid
vuei't tä'rksted teâttvuõdâin. Täid ouddmiârkid jâ čuâ'jet tõi
priimmâmvuõd arvvlâ'sttem diõtt, leša tõivui'm čuâ'jte pâi tõn, što
markknin lij intre'ss kiõtt' tõõllâd sä'mmlažvuõd da miõllko'vve
sä'mmlažvuõdâst kooll še kaauplaž ärvv.

VUEI'NNEMKUU'LM
KULTTUURÄÄ'RB
SUÕJLUMMŠA

SÄÄ'M Ä'RBBVUÕDLAŽ KULTTUUR SUÕJLUMMUŠ

VUÄITT LEE'D Ä'RBBVUÕDLAŽ TEÄÐ DA ÖLMMÕÖZZI suejjummuš leša še tön kulttuur seeiltummuš da staañmõš. Täk vuei'nnemkuu'lm jiä cõõgg kuõi'meez meädda, pe'ce ta'trjee jee'resnallšem kuånsttva'lljõõzzid jee'resnallšem ä'rbbvuõdlaž kulttuur jie'llemviõkksažvuõd a'stti vaarid da va'žžtõõzzid va'steem diõtt.

Suejjummušin vii'ttje ä'rbbvuõdlaž teäð da ölmõõzzi vuõiggädvuõdlaž suõjju õhttuvuõiggädvuõd miärktõõzzäst. Tã'l vuõiggädvuõttvaaldšee'jest lij vuõiggädvuõtt kie'ldded jeärrsid ää'nmen suej se'st äärrai miärk, ölmõõzz le'be mõõn-ne jee'res aunnsã'ttem jeällmõõžž. Ölmõõzz äänmõ'sše taarbše vuõiggädvuõttvaaldšeei miästtmõõžž.

Suejjummuž vuäitt cõõdted IP-vuõiggädvuõdõid, mã't-a tãbdddmiärkkvuõiggädvuõdõid le'be raajjivuõiggädvuõdõid ää'nee'l. Suejjeem pääi'k vuei'tte põrggäd cõggäd nõkam neeu'rteei äänmõõžž, ko'st låã'vte'mes da ää'sšlaž õhttvuõdtãä sä'mmlažvuõ'tte ä'nne jeä'rben tãllõõzzlãnji pue'rren säã'm ä'rbbvuõdlaž kulttuur. Vuõiggädvuõdlaž suejjummuša ko'lle kuuitãg räã'jtõõzz, jiã-ga viõggãst äärrai suejjuånst vie'ltkãni suãv pukin aa'sšin ää'nmemnalla. Jõs ölmõõzz liã ouddmiärkkãn samai vuã'mm le'be tõid ju'n ölmmsãnji ä'nne kaaplãnji pue'rren, ij vuõiggädvuõdlaž suejj änn'jõž IP-vuõiggädvuõdõi pääi'k vie'ltkãni leãkku vuãžžamnalla. Lij vääžnai vuãmmšed tõid vuõ'jjid, koin suej vuei'tte vuãžžad, da tã'rktõõllãd seãmma äãi'j še vuõiggädvuõdlaž suejjeem sosiaal'laž da poliittlaž vuãlladvuõdõid de tön tuejjeem tãã'zz teãuddmõõžž.

Tiõ'ttiķ-a?

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐ KULTTUURÄÄ'RB SUEJJAN PIRR MAAI'LM.

Meeraikõskksânji liâ loogte'mes ouddmiârk, koin nu'tt alggmeer gu še pääiklaž õutstõðzz le'be organisaatio liâ âânnam tä'vvermiârkid da raajjivuõiggâdvuõðid kulttuurärbba kuulli õlmmõðzzi suejjeem diõtt lââ'vte'mes kaauplaž äü'ķķummšest. Âlgg kâ'l vuâmmšed, što juõ'ķķ vue'ķķ da suej tarbb liâ täujja jee'resnallšee'm, ij-ga õhttân ouddmiârkâst le'be jânnmest vuei't kie'ssed tu'mmjõðzzid IP-vuõiggâdvuõði ââ'ntemvuõðâst nuu'bb vuâkka. Seâmmamalla lâä'jjšiõttummši kõðskâst liâ jeärtõðzz jee'res jânnmi kõðskâst, hâ't IP-vuõiggâdvuõði vuâððjurddi liâ täujja õhttnee. Tâk ouddmiârk kuuitâg po'htte ou'dde, mõðn mäâņgnallšem vuõ'jjin IP-vuõiggâdvuõði riâžldõðgg vuei'tte u'vdded suej nu'tt õðut tuejjeja gu še õutstõ'sse.

Tiõ'ttik-a?

"NAVAJO" REKISTERÕSTTUM TÄ'VVERMIÂRKKÂN.

Õhttõõvvâmvaa'ldin navajo rekisterõ'stte rooddâs nõõm tä'vvermiârkkân ju'n ee'jj 1943 da vaaldše ânn'jõžääi'j pâ'jjel kä'hcclo tä'vvermiârkkân jiijjâz meer nõõm "navajo" suejjeem diõtt jee'res ââ'blkin jee'res tä'vvri da kääzzkõõzzi õhttõõdâst. Ee'jj 2012 navajo ka'ğge kue'ddelm New Mexico vue'ssvaldiast Urban Outfitters -piiutâskaaup vuâstta tä'vvermiârkkvuõiggâdvuõdâz neu'rtummšest vue'jjest, ko'st va'stteei leäi âânnam nõõmtõõzz "navajo" pihttsin, hie'rvn da kä'mmin tä'vvermiârkkvaaldšeei lââ'vtää. Nõõm âânnmõõžž lââ'ssen mâtam ouddaz jiu'žže hiârvtõõzzi vue'zzeld navajoi ä'rbvuõdlaž hie'rvid da häämaid. Lää'kkä'sš puuđi vue'sspie'li suâppmõ'sše ee'jj 2016 da sij ra'jje lise'nss-suâppmõõžž, koon nuäjain vue'sspeä'l tuejje õhttsažtuâj mâtmi ouddsi kaauplâsttmõõžžâst.

Tiõ'ttiĳ-a?

RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕTT SUEJJAD KARNEVAALPIHTTSID NEW ORLEAANSÂST. Õhttõõvvâmvaa'ldin New Orleaans gâarad Mardi Gras -karnevaa'le vuässõõtti "Mardi Gras Intiaan" liâ afroameriikklaž joouk, kook liâ vuässõõttâm karnevaa'le kuuitâg ju'n 1800-lââgg peä'lrää'jest ää'ljeen. Sij karnevaalpihttâz liâ samai eunnsa, vuâmmšõõzz counni da ie'ppeld ĳiõttuâjjan kuârrum. Mardi Gras -intiaanid sne'mme jiânnai, da snimldõõggid kaaupše mä'tĳĳmoštta da čeäppõsgalleriain di â'nne še ĳeittsin da markknâsttmõõžžâst, mâ't-a ĳii'rjin da brosyyrin, pihttsid tuejjääm oummui lââ'vtää. Vuässõõtti liâ pââ'jdam, što pihttsi suejjummuž mie'rren ij leäĳku cõggâd narood snimm'men pihttsid moštta noorõõttmõõžžâst, pe'ce cõggâd pihttsi snimldõõggi lââ'vte'mes kaauplaž äü'ĳĳummuž. Tõ'nt čuäjtõõtti še liâ põrggâm suejjeed eunnas karnevaalpihttseez raajjivuõiggâdvuõđivui'm. Ee'jj 2010 pri'mme vuõssmõs rekisterõsttum raajjivuõiggâdvuõđ õõut karnevaalpihttsa. Raajjivuõiggâdvuõđ nuâjain pihttsest snimmum snimldõõggi õlmstâttmõš ooudald raajjivuõiggâdvuõđ vaaldšeei lââ'v.

Tiõ'ttik-a?

JEÄ'NN TERESA SARI HIÂRVTÕS TÄ'VVERMIÂRKKÂN. Jeä'nn Teresa Rää'kkesuõd vuõlttõsvue'bb -vuâkkõskå'dd vuäžžai ee'jj 2016 oocmõõžžâst rekisterâ'sted tä'vvermiârkkân Jeä'nn Teresa peäglvõ'žžen tuejjeem ââ'likviõ'lğgesjuõnn sari hiârvtõõzz. Rekisterâsttmõš puõ'di vue'sšen viõ'kkke Intiast da mâ'ηηlubust Ôhttõõvvâmvaa'ldin. Jeä'nn Teresa muâdaid da sari liâ ju'n kuu'kk âannam kaauplânji pue'rren jm. kii'rjin, mä'tkkmooštain di tee'mmpihtsin. Tä'vvermiârkkrekisterâsttmõõžži mie'rren lij cõggâd hiârvtõõzz låå'vte'mes äu'kkummuž kaauplaž mie'rin. Jeä'nn Teresa nõmm lij vuâkkõskå'dd vaaldsem rekisterõsttum tä'vvermiârkk da lij viõggâst Euroopp unioonâst.

VUÕIGGÂDVUÕÐLAŽ SUEJJEEM LÂÂ'SSEN

VUEI'TTE MAINSTED ŠE AUNNSÂ'TTEM kulttuurää'rb seeiltummšest da staanmõõžžâst. Tâk fi'ttõõzz vii'ttje kulttuurää'rb tobdstummša, dokumentâsttmõ'sše, ruõkkmõ'sše da vää'ltummša di še škooultõ'sse da ä'rbvuõði jealltummša. Nääi't vuei'tte ra'vvjed ä'rbvuõði jie'llemviõkksažvuõđ, što tõk jiâ huänn'ne'če le'be læppe'če voo'ps. Seeiltummšest da staanmõõžžâst ij leäkku kõõčmõš õhttuvuõiggâdvuõđ suejjeem meä'rest, pe'ce kulttuurää'rb jie'llemviõkksažvuõđ staanmõõžžâst da tõn oudldõõzzi kâddmõõžžâst. Seeiltummuš da staanmõõžž vuei'nnemkuu'lm pâjjne ou'dde jeä'rben Unesco õõlmâs-suâppmõõžžâst maai'lm kulttuur- da luättää'rb suõjjlummsest (1972) di õõlmâs-suâppmõõžžâst aunnsâ'ttem kulttuurää'rb suõjjlummsest (2003), koon sa'tte Lää'ddjânnmest viõ'kķe ķiddmannust 2013. Suâppmõõžž tiu'ddepiijmõõžžâst va'sttad Lää'ddjânnmest Museokoontâr.

”

Leena Marsio
spesiaalä'šštobddi
Museokontâr

MUSEOKOONTÂR TUEJJAD AKTIIVLÂŽ ÕHTTSAŽTUÂJ AUNNSÂ'TTEM KULTTUURÄÄ'RB SUÕJJLEMTUÂJAST SÄÄ'MTII'ĜĜIN

Määngid õhttsaž seminaarid, webinaarid da tuâjppõõrtid liâ riâššâm ee'jjest 2014 ää'ljeen. Täävtõssân lij leämmaž lââ'zzted teâđstemvuõđ da noorrâd teâđ sä'mmlai jie'lli kulttuurää'rbest. Ko Lää'ddjânnam raportõõ'sti Unesco'je ee'jj 2022 aalgâst vuõssmõs vuâra suõjjelemtâaimain Lää'ddjânnmest, tuejje Sää'mjânnmest tõ'st se'lvvtõõzz. Museokontâr veä'kkkie'ĝĝivui'm liâ tuârjjääm mõõnni ii'jji määngid sä'mmlai kulttuurää'rb ha'ŋkõõzzid. Äâ'n jââ'ttmen liâ Sámi Duodji ry digitâ'sttemha'ŋkõõs di Sámi Árvvut ry juõiggha'ŋkõõs, koid liâ tuârjjääm Museokontâr aunnsâ'ttem kulttuurää'rb veä'kkkie'ĝĝin.

ŠKOULTÕS LIJ VUE'SS SÄÄ'MKULTTUUR SEILLMÕÕŽŽÂST DA SERDDMÕÕŽŽÂST PUÕ'TTI PUÕLVVÕÕGGID

Sää'mkiõtt-tuâjssiltõõzz vää'ltummuž nää'l mottje. Öinn veäl kiõtt-tuâjaid mättje dääma, leša jäänmõs mie'rin mättjummuž o'cce jee'resnallšem škooultõõzzi pääi'k nu'tt sää'mvuu'dest gu še tõn åalgpeä'lnn. Sää'm škooultemkõõskõõzzâst Aanrest lij vuei'tlvažvuõtt mätt'tõõttâd sää'mkiõtt-tuâjssue'rj tu'tkkõs- da vuä'nkõs-škooultõõzzin.

Sää'mkiõtt-tuâjj lij õlmmõõzzâs peä'lnn ree'gges. Što vuei'ttep škooultõõzzin vä'ldded lokku sää'mkiõtt-tuâj kulttuurlaž määngnallšemvuõđ da jee'res sää'mkiõlid, le'čči vääžnai ohjjeed jeänab resuursid sää'mkiõtt-tuâj pääiklaž jiijjâsnallšemvuõđid. Täid lokku vää'ldeen vuei'ttep tuejjeed juõ'kk mätt'tõõttja staañs vue'jj mättjed kulttuurää'rbes.

Sää'mkiõtt-tuâjjkulttuur peä'lnn lij vääžnai, što teäđai da tääidai vää'ltummuš juätkkai uu'ccmõsân seämma reggsen puõlvvõõggâst nobba, oummust oumže.

”

Anniina Turunen
lehtor
Kiõtt-tuâjttuejjei

Ä'RBBVUÕÐLAŽ TEÂÐ DA Ä'RBBVUÕÐLAŽ KULTTUUR- ÕLMMÕÕZZI SUEJJUMMŠIN

VII'TTJE Â'TTE ÕHTTUVUÕIGGÂDVUÕÐID, KOIVUI'M JEE'RES
toi'mmjee'jid ââ'nmen õlmmõõzz tiõttum naa'lin. Seeiltummšin da staa'nmõõžžin däs
vii'ttje ä'rbbvuõðlaž õlmmõõzzi jie'llemviõkksažvuõð â'lnn âânnmõ'sše jie'res naa'lin.
Täk vuei'nnemkuu'lm jiâ keâštõõð kuõi'meez vuâstta, leša ta'rjje çâuddmõõžžid
jee'resnallšem vaarid da va'žžtõõzzid. Ouddmiârkkân äimmõsmuttâz le'be narood äkkõõvnmõõžž
pu'httem va'žžtõõzzid ij vuei't hie'lkeld va'stteen IP-vuõiggâdvuõðivui'm, pe'ce jeänab seeiltummuž da
staaneem kuânstivui'm. Nuu'bbeld ä'rbbvuõðlaž õlmmõõzz lää'vte'mes kaauplaž ä'u'kken âânnmõ'sše
vuei'tte va'stteen samai suejjeem kuânstivui'm. Tän aunstõõzzâst çijlmâ'vve vuõss-sââ'jest suejjeem
vuei'nnemku'lmme, le'be tõõzz mõõnnalla IP-vuõiggâdvuõðid ââ'nee'l vuäitçe staa'nâd kulttuurää'rb
jie'llemviõkksažvuõð da juätkkjemvuõð.

AUNNSÄ'TTEM KULTTUURÄ'RBB

Ä'rbvuõđ suejjumšu IP-vuõiggâdvuõđivui'm	Ä'rbvuõđ suejjumšu da staanmõš tobdste'e'l, dokumentââ'stee'l, vää'ltee'l, ruõkke'e'l da jeälltee'l di škoooltee'l ä'rbvuõđ ä'lnn õõ'nn'jid
--	---

JEE'RES KUÄNSTIVUI'M JEE'RES VUÕ'JJIN

Lää'vte'mes kaauplaž ä'u'kķen äänmõš Lää'vte'mes ä'u'kķumšu maatkčummšest da ķeeitâsttmõžžâst, ķe'kssjum miõllkoovi tuejjumšu Aunnsallaš ä'rbvuõtt, pââ'ss pâäi'ķ, nõõm da tõid kuulli ä'rbvuõđ Ä'rbvuõ'tte kuulli privattvuõđ suej kõõččmõžž, ä'rbvuõđ čuä'jtee'ji vuõiggâdvuõđ	Äimmõsmuuttâs, puõcci jie'llemvuu'di occnumšu da pirrõõzz muuttâs Tällõõzlaž tuejjei, jõs ä'rbvuõđâst ij vuäžž jie'llemvue'jj jiä-ga leäkku nokk tuejjei Ķiõli vue'ķķ da ķiõllpue'rrvuäittmõš Narood jânnamtiõđlaž säjjõõttmõš Ä'rbvuõđlaž teäđ da õlmmõžzi se'rddjete'mesvuõtt õđđ puõlvõõggid
---	---

AUNNSÂ'TTEM
VUÕIGGÂDVUÕÐI
ÕÕLMÂS VUÂÐÐJURDDI

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐIVUI'M

PÂ'RĜĜE OOU'DEED KREEVSÕS DA JIÕGLVAŽ reâuggam di odd innovaatioi da ķe'kssjõõzzi raajmõõžž. Seâmma ääi'j tõk oou'dee tuejjõõzzi da odd ķe'kssjõõzzi leâvnummuž narood vuállamnalla. IP-vuõiggâdvuõðivui'm pâ'rĝĝe še oou'deed markkni tåimm'mõõžž, lââ'zzted ķeâšttdõõttmõõžž da staanâd õõ'nn'ji intree'ssid. Veiddsõs miõlâst aunnsâ'ttem vuõiggâdvuõði mie'rren lij ceâlai ooumažķââ'dd jiõglvaž da kulttuurlaž viõkkvâarai lââ'zztummuš. IP-vuõiggâdvuõð jiâ nââi't leâkku vuâsttlõõzz ä'rbvuõðlaž da õhttsallaš toi'mmjummuša. Tõk vuei'tte suejjeed ä'rbvuõðlaž teâð, õlmmõõzzid da siltõõzz, da nââi't oou'deed nu'tt individuaal'laž gu še õhttsallaš kreevsõsvuõð.

Tiõ'ttik-a?

Ä'RBBVUÕDLAŽ IJ MIÂRKKSÕÕV MÕÕN-NE VUÄ'MM DA MOTTJETE'MES ÄÄ'SŠ, pe'ce ä'rbvuoðlaž õlmmõõzzid rä'jje, vä'ldde õhttsallaš âânmõ'sše da se'rdde oudâarra puõ'tti puõlvvõõggid. Hâ't tuejjei oummid ij vwei't õõuti mie'ldd tobddâd, lij ä'rbvuoðlaž õlmmõõzz tuâggast pâi luuskai jiõglvaž tuâjj, koon tuejjee da kââ'tt kumulââvv õutstõõzz toi'mmjummšest. Nââi't še ä'rbvuoðdi â'lnn âânmõš, juâtkkmõš da oodummuš liâ pie'kk kreevsõs da jiõglvaž tuâjast, kââ'tt vuâžž IP-vuõiggâdvuõdi suej. Ä'rbvuoðlaž õlmmõõzzin õhttsallaš tuejjummuš da individuaal'laž õlmmõs õhttne. Ä'rbvuoð še mottje da oðsmâ'vve, ko oðd maall, hââm da õlmmõõzz šâ'dde õhttsallšânji primmum vue'ssen õhttsaž ä'rbvuoðâst. Ôhttu tõt, što ä'rbvuoðlaž õlmmõõzz ouddne meâlgžet puõlvvõõggi mie'ldd, ij miârkksõõv tõn, što tõk jiâ vwei't vuâžžad vuõiggâdvuõðlaž suej. Jie'lli kulttuur fi'ttõs vii'ttai õhttsallaš vuârrvaikkõ'sse, ko'st ä'rbvuoðlaž õlmmõõzzid tuejjee pâi o'dðest da juõ'kk tuejjei vuâitt pu'htted uu'cceld jijjâs lââ'zztõõzzid äâi'jab õlmmõõzzid õhttsaž raam se'st.

INDIVIDUAAL'LAŽ TUEJJUMMUŠ DA Ä'RBBVUÕTT ÕHTTNÂ'VVE KUÕI'MEEZ

Sooggstan lij leämmaž ra'vves ķiõđin tuejjeem ä'rbbvuõtt puõlvvõõggi čõõđ. Maaddârä'jj tuejjii jm. ķe'rrsid, ķealkaid da vuõjjra'ssjid. Maaddârakk tuejjii čie'ppes ne'ttne'ccpuäkknjid da pihttsid, kooi kää'v da hie'rv mainste tõi õõ'nn'jest jiännai. Muu e'čč tuejjeeskuõ'đi ä'rbbvuõđlaž ââ'nnemkaau'nid di mânŋa ärvvsaž čeäppõskiõtt-tuâjaid: čie'ppeld hiârvtum muõrr-, pä'ķķ-, čuä'rvv-, tä'htt- da silbbkaau'nid. Silbbtuâjai tuejjummuš sää'mõutstõõzzâst lij miâlggâd ođđ ä'sš.

Häämai, aunnsi da ornamentikk fi'ttjõs liâ puättam mu'nne ä'rbben. Ä'rbbvuõtt jeäll da mottai ääi'j mie'ldd. Moottam maallid jijjan mooččâdvuõđ fi'ttjõõzz mie'ldd. Tuejjääm tõn meâlgžet nu'tt, što tobddsen šõddâm kääu'n seilla tobddsen da tobdstemnalla. Ođđ kaau'nid jeä'p tuejjed tõn ođđvuõđ diõtt, tõt lij räâi mõõnni. Vääžn'jab lij čõõnnâd muu tuâj siõm ku'sķķen ouu'dab da puõ'tti puõlvvõõggi juâtKAN.

”

Sami Laiti
põõrgâsneķ
ķiõtt-tuâjttuejjei

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐIN

L IÁ TIÕTTUM ÕHTTEEI TAKAI vuâddjurddi. Tõk vuâddâ'vve õhttuvuõiggâdvuõdid, koid vuei'tte luõvted da kooi viõggâst âârramâi'gõõ lij vä'lddvue'zzi ääi'j peä'lnn rää'jtum.

ÕHTTUVUÕIGGÂDVUÕÐÂST LIJ PÂI TIÕTTUM meä'rtõõllâmnalla âârrai vuä'msteei, le'be vuõiggâdvuõttvaaldseei. Tât vuäitt lee'd õhtt ooumaž le'be õutstõs, mâ't-a põõrgâs, õutstõs le'be jee'res toi'mmjeei. Jõs vuõiggâdvuõttvaaldseei lij toobdtem, tât vuäitt mâtam vuõ'jjin šõddâd oudstum oudsteei vää'ltõõzzin. IP-vuõiggâdvuõd vaaldseei, le'be "vuä'msteei", le'be vaaldseei oudsteei lij kuuitâg pâi juriidlânji meä'rtõõllâmnalla.

ÕHTTUVUÕIGGÂDVUÕTT miârkkšââvv tõn, što vuõiggâdvuõttvaaldseei miâsttâmää ij vuäžž tâimmad tiõttum naa'lin, hâ't mâka ââ'nned raajjivuõiggâdvuõttseei vuäžžai tuejjõõzz õlmsânji le'be suejjuum tä'vvermiârkie'llemvue'kktoi'mmjummšest. Õhttuvuõiggâdvuõd veeidasvuõd, le'be tõn, mu'vddem toi'mmjummuš ooudald vuõiggâdvuõttvaaldseei lãã'v, meä'rtâ'lle tãã'rkben juõ'kk IP-vuõiggâdvuõd kuõskki lãã'jjest. Vue'lõõgõõsââ'jj kuuitâg lij, što suejjuum tuejjõõzz âânnmõ'sše taarbše vuõiggâdvuõttvaaldseei lãã'v.

ÕHTTUVUÕIGGÂDVUÕÐ LUÕVTEMVUÕTT

miärkkšââvvn tõn, što vuõiggâdvuõttvaaldšeei vuäitt se'rded vuõiggâdvuõðâs ju'n-a obbnes le'be vue'zzi nuu'bb ooumže le'be õutstõ'sse. Vuõiggâdvuõttvaaldšeei vuäitt še liseniâ'stted, le'be u'vdded ââ'nmem- le'be motstõðllâmvuõiggâdvuõð seuj vuäžžai tuejjõ'sse jiijjâs va'lljeem ooummid.

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐ LIÂ ÄÄIGLÂNJI

rää'jtum. Ķeä'čče, što vuõiggâdvuõttvaaldšeei lij vuäžžam ääiglânji rää'jtum õhttuvuõiggâdvuõð tuâjas puäðõ'sse mâtamnallšem pä'lkken tuâjstes, leša seämma ääi'j cealai ooumažkää'dd ouddõõzz juu'rdeen tän õhttuvuõiggâdvuõð pešttmõš lij kuuitâg ääiglânji rää'jtum. Tää'ssteädd kaunmmõš õhttuvuõiggâdvuõð ääiglaž pešttmõðžž da pukid ââ'nmemnalla âârrai aunstõõzz kõõskâst lij vääžnai. Gu suejjäi'gğ poott, lij tuâj puäðõs puki ââ'nmemnalla. Čârstõõgg tä'st tuejje tä'vvermiärk, kooi suejjäi'j vuei'tte juä'tkõed o'ddest di o'ddest oodee'l rekisterâsttmõðžž päi tiõttum äi'gğkõõski.

VUÕIGGÂDVUÕTTVAALDŠEEI

õhttuvuõiggâdvuõð ij leäkku totaal'laž da vuõiggâdvuõð siiskõs lij rää'jtum narood intree'ssi staanâm diõtt. Ouddmiärkkân raajjivuõiggâdvuõðâst sitaatti vâlddmõš di tuejjõõzz privatt da mätt'temâannmõš kuäddje suejjsue'rj äälgpeälla. Va'stteenalla tä'vvermiärkkvuõiggâdvuõtt suäpp päi tobldõõggi äânnmõ'sše jie'llemvue'kõtoi'mmjummšest tä'vvermiärki nalla. Rää'jtõõzzi mie'rren lij vuei'tlvâ'stted suejjuum miärki da õlmmõõzzi luõvâs äânnmõðžž vääžnai vuõ'jjin. Vuei'tlvaž neeu'rtemvuõ'jjin älgg vue'sšen tä'rkstõõllâd tõn, kooll-a neeu'rtee'jen fi'ttjum äânnmõš mâtam IP-vuõiggâdvuõð rää'jtemvuâkkõõzz pirrsa.

”

Heli Huovinen
teatterâmmatneķ
musikkneķ

EETTLAŽVUÕTT ĶEÂLL'JEEI KREEVSÕS TUÂJ VUE'LĜĜEMSÂÂ'JJEN

Ķeäppõstuejjei haa'lee jeänab di jeänab tåimmad eettlânji Ķeäll'jeei naa'lin. Änn'jõžääi'j kâ'õõe jîännai oummin õõuti mie'ldd loo'vid ää'nned sä'mmlažvuõđ hâ't mâka Ķie'ssteattee'rest, leša fe'rttai vuâmmšed, što ij õhtt ooumaž vue'it mainsted puki peä'lest da täujja ooumaž jâudd nää'lte'mes päikka, jõs ĶiõõĶlâstt, što õõlgĶi mâid-ne loo'vid u'vdded. Nuu'bbeld ij õõlg lee'd ni pâi'l vaarõõtti tõnnalla, što sä'mmlaid le'be Sää'mjânnam jîâ tuõst ni voo'ps peäggted tuejjõõzzin. Le'ĶĶi šîõgg, što le'ĶĶi mâtam ve'rĝĝneķ le'be oudsteei, Ķeäzz vuäitĶi vä'ldded õhttvuõđ vue'llgaž kõddsin, ij-ga oummu taarbše'ĶĶe arvvlâ'stted, Ķii vuäžž pu'htted sä'mmlažvuõđ ou'dde tuejjõõzzin da mä'htt. Tõt lij kuuitâg vääžnmõs, što tuâstt kõõĶĶâd, jõs ää'ššest ij leäķķu snäätņai.

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐIN LIJ

meeraikõskksânji miâlggâd õhtnõõvvi historia, tõk vuâddâ'vve seâmmannallšem vuâddjurddjid da tõk liâ ve'rddeen seâmmannallšee'm määngin jânmin. Suej jânnamtiõdlaž veeidasvuõtt vaajtââll kuuitâg jee'res IP-vuõiggâdvuõdi kõõskâst. Ouddmiârkkân raajjivuõiggâdvuõd sue'rjest Lää'ddjânnmest tuejjõõzz tuejjââm raajji vuâžž meeraikõskksaž suâppmõõžži nuâjain suej jiijjâs tuejjõ'sse še jee'res suâppmõõžži vuâzzlažvaldiain. Nuu'bbeld tä'vvermiârkkân âlgg rekisterâ'stted ceâlai Euroopp unioonnâst, le'be jea'rben juõ'kk jânnmest, ko'st suej haa'lee vuâžžad. Va'stteeinalla pate'nt- da mallvuõiggâdvuõd liâ viõggâst tâ'lkk tõi rekisterâsttmõõžž kâ'ttem jânmin. IP-vuõiggâdvuõdid meeraikõskksânji tä'rkkstõõllmen lij vääžnai se'lvvted, ko'st vuõiggâdvuõtt lij jânnamtiõdlânji viõggâst.

IP-VUÕIGGÂDVUÕÐI TAKAI VUÂÐDJURDDI

jiâ vie'ltkâni suâv nâkmen ä'rbbvuõdlaž äâ'nmemõhttvuõ'tte da kulttuurää'rb suejjummša. Jeärtõõzz vuei'tte šõddâd tõ'st, što ä'rbbvuõdlaž teâd da ä'rbbvuõdlaž kulttuurõlmmõõzzid vuei'tte kiõõččâd, što tõk ko'le ceâlai õutstõõzz jeällmõ'sše ta'rkkstekâni vuâ'mstemvuõd oummid õõuti mie'ldd. Ä'rbbvuõdlaž õhttvuõdâst jiâ še vie'ltkâni toobd vuõiggâdvuõd ääiglaž räâ'jtemvuõd, pe'ce vuõiggâdvuõtt vuâitt serddjed puõlvvõõggâst nobba da põõššâd õõõd ääi'j viõggâst. Nääi't vuâitt lee'd ouddmiârkkân tiõttum ä'rbbvuõdlaž juõiggi õhttvuõdâst, kook ko'le tiõttum sooggid da piârrjid huõlkâni tõi raajjâm pooddâst. Nu'tt še õhttvuõiggâdvuõd veeidasvuõdâst vuei'tte lee'd jeärtõõzz IP-vuõiggâdvuõdid ve'rddee'l tõ'nt, gu ä'rbbvuõdlaž õhttvuõdâst vuõiggâdvuõdi räâ'jtõõzz da äâ'nmemvuâkkõõzz jiâ leäkku seâmmannallšee'm gu lää'jjsiõttummšest.

”

Hanna-Maaria Kiprianoff
nuõrtsää'mkulttuur
määngsiltteei

ÕHTTSAŽ Ä'RBBVUÕĐÂST LIJ PUE'RR TU'MMJED ÕÕUTSÂÂ'JEST

Lij vääžnai, što sää'mkulttuur kuâsttai, leša vääžnai lij še, što mõõnnalla da kii tõ'st vuäžž ää'u'k. Nuõrtsä'mmlain lij ää'lmõs ä'rbbvuõđlaž vaaldšemorgaan siidsååbbar. Siidsåbbrest liä ouddmiârk, što äålgpeällsaž toi'mmjeei lij haa'lääm ä'rbbvuõđlaž nuõrtsää'm kääu'n maall da symboliikk ođđ kaauplaž ouddsest. Ää'sšest lij sagstõllum vue'sšen suåvtõõzzi kõõsk da tuõttum, što ve'kķe tõn siidsåbba, leša låå'v jeä'la miõttâm. Õhttân mäinnan leäi, što nuõrtsä'mmlaid pue'ttem äü'kķ leäi lee'd pâi kue'sttemvuõtt. Toi'mmjeei leäi äukkjõõvvâd tällõõzzlânji, leša tõ'st äü'kķ ij le'jje pue'tted nuõrtsä'mmlaid.

Tân ää'sšest toi'mmje puârast tõ'nt, gu teâđstõ'lle låå'v ouddâl gu ni mâid a'lõõge puu't'ted. Saa'mi siidsåbbar resuurs liä räå'jtum, gu to'ben kīõtt'tä'lle aa'sšid lääidast laiddu. Gu ää'sš liä jiännai kīõtt'tõõllâmnalla, va'lljee tõin pue'rmõs fi'ttjõõzz meâldlaž kīõtt'tõõllâmjä'rjstõõzz.

TÄIN JEÄRTÕÕZZIN HUÕLĶĀNI

IP-VUÕIGGÂDVUÕDID VUEI'TTE mâtmin aa'sšin da mõn-ne mie'rin ââ'nned õlmmõõzzi ä'rbbvuõdlaž ââ'nmemõhttvuõd staanâm diõtt. Tãn vuäitt vuâdttõõllâd še tõ'nt, gu Lää'ddjânmmest ij leäkku ni voo'ps jeä'rab lää'jjiõttummuš, kää'tt šiõtte'çi ä'rbbvuõdlaž õlmmõõzzi âânnmõõžž da staançi tõi tuäggast äarrai õhttsallaš intree'ssid.

IP-VUÕIGGÂDVUÕDI ÄÄNNMÕÕŽŽÄST Ä'RBBVUÕDLAŽ õlmmõõzzi suejjeem diõtt älgg jeärted kue'htt jee'res vuei'nnemkuu'lm.

OUMMU ÕÕUTI MIE'LDD, MÄ'T-A ĶIÕTT-TUÄJJTUEJJEI, lleu'djeei, kovvčeäppõsnee'kk da jee'res ä'rbbvuõdlaž tuäj jue'tkki, kook tuejje jiođlvaž tuäj da vuäžža äigga jiijjâsnallšem õlmmõõzzid ä'rbbvuõdid ââ'nee'l, vuei'tte suejjeed jiijjâz tuäj puäðõõzzid tõ'st mä'htt kii täattas čeäppõsneķ le'be jie'llemvue'kkharjteei. Tâ'l kõðččmõš lij tõ'st, što suejjuum õlmmõõzz äânnmõõšše taarbše vuõiggâdvuõttvaaldšeei lää'v, jõs äânnmõš ij leäkku mõn-ne lää'jjest meä'rtõllum õhttvuõiggâdvuõd rää'jtõõzzi pirstest.

ÄLGG VUÄMMŠED, ŠTO RAAJJI IP-vuõiggâdvuõdid vuâddõõvvi õhttvuõiggâdvuõtt ohjjâävnu'tt äâlgpeällsaž toi'mmjee'jid gu jiijjâs õutstõõzz vuäzzlaid. Raajji vuäitt lää'jj nuäjain jioðččnânji mie'reed vuõiggâdvuõdâs äânnmõõžžâst še jiijjâs õutstõõzz vuäzzlai vuâstta. Tõ'nt ä'rbbvuõdlaž õhttvuõdâst lij vääžnai tä'rķstõõllâd še tõn, mõn čijñlânji suej se'st äarrai õlmmõõzz siiskõs lij vuäžžam vaikkõõzzid jiijjâs piärru, vuu'd le'be ceâlai sää'mõutstõõzz ä'rbbvuõdâst. Seämmanalla älgg tä'rķstõõllâd tõn, lij-a suej oocci oummust da õutstõõzzâst mii-ne kreevsõs tuäjast vaikkam na'ddjemallšem kõskkvuõtt, kää'tt vuäitçi meä'rtõõllâd še IP-vuõiggâdvuõd äânnmõõžž. Kõðččmõš vuäitt lee'd tõ'st, jõs õutstõõzz tuejje'eji kõðsk liâ mõõk-ne suäppum vuäkkõõzz le'be jõskk miästmõš tõ'st, koon mie'rin seämma jou'kke kuulli oummu vuei'tte lai'nn'jed kuõi'meez tuejjoõzzin da mä'htt jiođlvaž tuõjju ohjjoõvvi IP-vuõiggâdvuõdid õõlgçi äâ'nned. Mâtmešt ä'rbbvuõd äârmõš da ä'rbbvuõdlaž siiskõs vuei'tte lee'd vie'lt'te'mes raamm jiijjâsnallšem õlmmõ'sse. Tât ij kuuitâg räâ'jet ni ķeän vuei'tlvažvuõdid raajjad še voo'ps oðd da jiijjâsnallšem tuejjoõzzid ä'rbbvuõdid ââ'nee'l. Kõðččmõš lij tõ'st, mõn mie'rin suej se'st äarrai õlmmõs lij vaikkam siiskõ'sse da leämmaž pie'kķen õhttsaž ä'rbbvuõdâst, le'be tõ'st, lij-a kõðččmõš tuejjei jiijjâs raajjâm oðd tuejjoõzzâst.

Tiõ'ttik-a?

TUEJJEE'JI DA ÖUTSTÖÖZZ KÖSKKSAŽ NA'DDJÖÖZZNALLŠEM KÖSKK VUÄITT TOI'MMJED KREEVSÖS TUÂJ VUÂÐÐAN. Australia ââ'lmõs vuõiggâz čáuddmõõžžâst *John Bulun Bulun & Anor v R & T Textiles Pty Ltd* ee'jj 1998 tuõ'tte, što raajjivuõiggádvuõtt vuäitt šõddád alggveárlânji tá'lk oummid õõuti mie'ldd ij-ga raajji õutstõõžžâst leämmaž náäi't vuõiggádvuõttvaaldšeei sââ'jj tuejjõ'sse ohjjõõvvi raajjivuõiggádvuõðâst. Čáuddmõõžžâst kuuitág tuõ'tte, što gu tuejjei da suu tuággõutstõõzz kõõskâst leäi na'ddjemnallšem kõskkvuõtt (*fiduciary relationship*), kââ'tt leäi leämmaž taarblaž tuejjõõzz raajjâm diõtt, õõlgči tuejjei ââ'nned raajjivuõiggádvuõðâs tõnnalla, kââ'tt vuâmmaš še õutstõõzz intree'ss. Nâkam na'ddjemnallšem kõskkvuõtt vââjai ât õõlgted raajjivuõiggádvuõttvaaldšeei toi'mmjed tiõttum naa'lin raajjivuõiggádvuõð ââ'nmen, há't raajjivuõiggádvuõtt kuuli su'nne tuejjõõzz raajj'jen.

Čáuddmõš vuâððõvi Australia raajjivuõiggádvuõttlákka da tõ'st vuei'tte tuejjeed tá'lk raajlaž naa'lin juurdpuáttmõõžžid tá'vvjânnmallaš lãä'jjšioõttummuž tu'lkķe'mmen. Kuuitág čáuddmõõžž takaivuâððjuurd, što õõut tuejjei da tãn tuággõutstõõzz kõõskâst leäi viõggâst na'ddjemnallšem kõskkvuõtt da tõn miãrktõõžžâst tuejjõõzzi raajjmõõžžâst da vaikkõõžžâst raajjivuõiggádvuõð âãnnmõ'sše, vuäitt u'vdded äukkjallaš takaivuä'ppõõzz še tá'vvjânnmallaš raajjivuõiggádvuõttlaa'jji tu'lkķkummšest. Tõ'st, mãid ķeä'čče, što tuejjei liã suãppãm, ko liã raajškuãttam tuejjõõzz, vuäitt lee'd miãrktõs, ko tá'rkstã'lle tõn, mõõnnalla raajjivuõiggádvuõð õõlgči ââ'nned.

ÕÕUT DA JIIJJÂS JIÕGLVAŽ TUÂJ SUEJJEI OUMMU LÂÂ'SSEN

SE ÕUTSTÕÕZZ VUEI'TTE PÕRGGÂD
ââ'nned IP-vuõiggâdvuõdiid kulttuurää'rbez
suejjeem diõtt. Tâ'l kõõçcmõš lij še tõ'st, mõõnnalla
vuõiggâdvuõdiid vwei'tte ââ'nned sää'mõutstõõzzi
vuâddtõllum vuõiggâdvuõdlaž vuârdmõõžzi tieu'ddem diõtt, kook
pâjjne Lää'ddjânnam vuâddlää'jjest die algmeerai vuõiggâdvuõdiid
kuõskki õõõõtõõzzâst. IP-vuõiggâdvuõdi veäkka vwei'tte
ouddmiârkân põrggâd viikkâd õõõõd vuâddlää'jj staaâm sâ'mmlai
kulttuurlaž jiõõçvaaldâšm sää'mvuu'dest. Õutstõõzz vwei'tte suejjeed
õlmmõõzzeez staaâm diõtt tõi ä'rbvuõdi ciistâst õõ'nni âânmmõõžž
markknin. Tobddum õlmmõõzzi suejjummšest vuâitt kuuitâg lee'd
IP-vuõiggâdvuõdi siiskâž oulldõõzzin šõddi rää'jtõõzz jeä'rben
tâ'l, jõs õlmmõõzz liâ ääiglânji samai vuâmmaz le'be tõk liâ ju'n
õlmsânji âânmmõõžžâst markknin. Kõõçcmõš lij vwei'ttmeâldlaž
arvvlâstmõõžžâst di tõ'st, mõõnnalla tiõttum õlmmõõzzid
pâ'rğge suejjeed. Älgg še vä'ldded lokku vuõiggâdvuõdlaž
suejjeem sosiaal'laž, poliittlaž da še kulttuurlaž vaikkõõzzid le'be
kõõçcmõõžžid jm. tõ'st, kii suej vuâžž ooccâd, kii tõi âânmmõõžžâst
tu'mmai da ķeâžž kooll suejast vuâžžum vwei'tlvaž äü'ķķ.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕTT KREEVSÕS TUÂJ SUEJJAN

RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕÐ MIE'RREN

LIJ OOU'DEED KREEVSÕS TUÂJ DA
oudâsvie'kõted tuejjõõzzi leävvnummuž narood vuállamnalla.
Tâid täävtõõzzid pâ'rğge uu'dee'l tuejje'e'jid õhttuvuõiggâdvuõðid
tuejjõõzzeez da seämma ääi'j räâ'jtee'l tâid õhttuvuõiggâdvuõðid
tuejjõõzzi veiddsab ää'nnevnuõð pue'rren.

Raajjivuõiggâdvuõtt suejjad pukid jiijjâsnallšem õlmmõõzzid, ij-ga
tuejjõõzz ä'rbvnuõðlažvuõtt tââ'den jaukkâd tõn vvei'tlvažvuõð vuäžžad
raajjivuõiggâdvuõttisuej. Kõõtt-tuâjjla, leu'ddjeei, kovvçeäppõsnee'kõ da jee'res
ä'rbvnuõðlaž õlmmõõzzid raajji tuejjeei vuäžža tuejjõõzzeez automaatlânji
raajjivuõiggâdvuõð suej, tâ'l gu tuejjõõzz teäu'dde raajjivuõiggâdvuõðâst oulddum
jiijjâsnallšemvuõð kai'bbjõõzz. Ä'rbvnuõðlažvuõtt ij miârkkõõõv staattlažvuõð
da ä'rbvnuõðlaž tuejjõõs vuäitt õlmmeed õõut oummu kõiõtt'tõõllmõõõžž da
jiijjâsnallšemvuõð, hâ't tõt le'õõi valmõstum ä'rbvnuõðlaž vuâkkõõzzi da
naa'li mie'lidd.

LUÕÐÐJIN KO'LE AAI'JI DA OUMMI JIÕNID

Sää'm luõðði âannmõš vuäitt lee'd vä'žžlõs. Liâ vuä'mm ruõkkum luõðði, kook vâjja vii'ttjed luõðði vuâstta va'lddja naa'lin, koon ij ää'sš le'be kontee'kst tie'dķâni pââ'st tu'lķķeed. Oummust tuejjuum luõðði kovvee luõðði kuânstivui'm oummu ceâlaivuõttân tuejee'l su'st mâ't-a jiõnnmaai'lm. Luõððjin mušttle da vii'ttje ouddmiârkkân sätmmõõžžid da paai'ķid. Lââ'ssen luõððjin liâ jiijjâz vooudlaž jiõččvuõð. Luõð lij jie'lli da oðð luõðði šâ'dde pâi lââ'ss.

Tân ääi'j lij vääžnai, što sää'm luõð kollai da kuâsttai. Nääi't tõt seillad jie'llemviõkksažvuõðâs.

Va'žžtõssân lij, mâ'htt pu'htted vuä'mm luõððjid ânn'jõžpeivva kulttuurlânji ķeäll'jeei naa'lin. Mii lij ķeân jeällmõš? Mõõn vuäitt ooðeed? Nuu'bbeld lij vääžnai pu'htted puârrsummus luõððjid tân peivva kuullâmnalla da nuu'bbeld lij pâi vääžnai smiõttâd, mii jeä'rben tuârjjad sää'mõutstõõzz da ä'rbbvuõðlaž teâð serddjummuž.

”

Anna Näkkäläjärvi-Länsman
musikkneķ
näggtošķe'rjju'tķķeei

RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕTT ŠÂDD

PÂI TUEJJÕZZ TUEJEEJA TÂ'LLES, KO TUEJJÕS valmštââv, ij-ga jeä'rab rekisterâ'stemtââimaid suej šõddmõššân taarbâž. Nu'tt še tuejjõzz le'be meerä'rbbvuõd čuäjtõzz čuä'jteei vuäžž suej jiijjâs čuäjtõ'sse. Tuejjõzz ij vuäžž raajji lââ'vtää ââ'nned, ij-ga tuejjõzz le'be čuäjtõzz vuäžž raajji lââ'vtää ruõkkâd da õlmstâ'tted. Va'stteeinalla tuejjõzzâst rajjum muuttâlm vuäžž jiijjâs raajjivuõiggâdvuõttisuej. Raajjivuõiggâdvuõtt ij kuuitâg leäkku totaal'laž, pe'ce tõn liâ rää'jtam jm. privatt ââ'nnem, mätt'tõsââ'nnem da sitaatti vä'lddem pue'rren.

Raajjivuõiggâdvuõtt suejjad tuejjõzz häämaid, le'be nõkam elemee'ntid, koid vuei'tte tuejjõzzâst aaicivui'm aiccâd. Raajjivuõiggâdvuõtt ij suejjad tyyl, teâd, tääid le'be silttõzz. Ķii täättas vuäitt tuejjõzz tä'rkstee'l ââ'nned pue'rren tõ'st kaunnmes ideaid, tee'mid le'be tyylaa'sšid. Raajjivuõiggâdvuõttlää'ķķ ij še cõdgg inspiraatio vuäžžmest le'be imitâstmõžžâst ääi'jab tuejjõzzid, jõs tännalla kuuitâg rä'jje odd da jidõčnaž, le'be ri'tjeei mie'rin ääi'jab tuejjõzzin jee'resnallšem tuejjõzz.

SÄÄ'M MAAINÂSÄ'RBBVUÕÐ INSPIRAATION MUSIIKKÂST

Muännai Amocin tuejjeem puõ'tti rap-ceärnnaz tiõttum kâpplõõggi tuâggast vuei'tte kuullâd sää'm maainâsmainstee'ji jïõn. Mainstõõ'ttim laaultee'ksti vä'rdd sää'm maainâsmainstee'jid da suâvim sijvui'm máttmi mainnsi âânnmõõžžâst oðđ laaultee'ksti aunstõssân. Ôõutsââ'jest smiõttim, mõõn lij suâvlaž õlmstâ'tted da mõõnnalla mainnsid vuäitt ââ'nned. Hâ't â'tte rap-sääntõõzz liâ mij karndaažžâst vuâlggam, koll'je tõi tuâggast laull'ji tee'min da siiskõõzzin sää'm mainnâz. Sää'm mainstemä'rbbvuõđ liâ oðđ albumâst kõskksaž vue'lõõgemsââ'jjen da inspiraation da lij ouddmiârkk tõ'st, mä'htt ä'rbbvuõđi suõjjlummuš lij vääžnai še oðđ da õõut oummu kreevsõs tuâj tuejjummuž peä'lnn.

”

Áilu Valle
musikkneķ

TUEJJEEI VUÄITT LUÕVTEDE RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕÐÂS

VOO'PS LE'BE VUE'ZZI, DA SON VUÄITT ŠE u'vdded lää'v va'lljuum oummid ââ'nned tuejjõõzz odd tuejjõõzzi raajjmõõžžâst. Tuejjei vuäitt še vä'lddeed õhttdõzz, organisaatio le'be jee'res oudsteei valvâd raajjivuõiggâdvuõd peä'lstes.

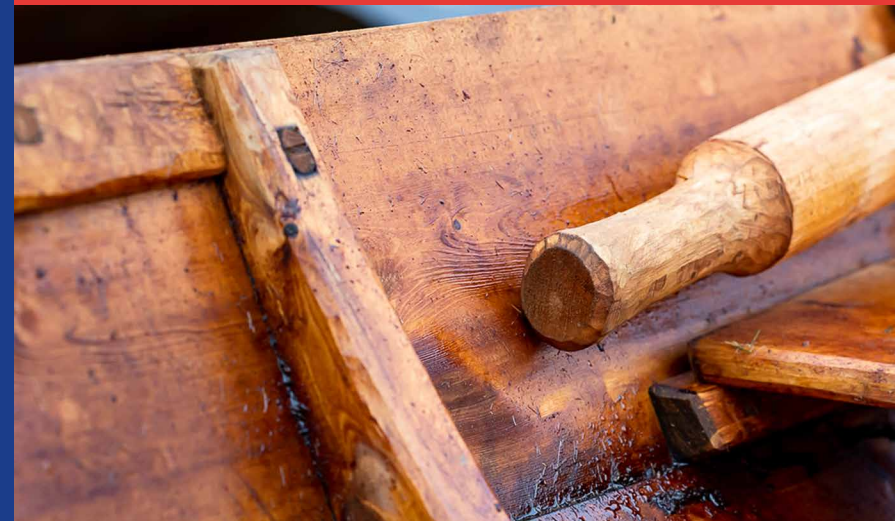
Tuejjei vuei'tte kõskkneez suâppad tõ'st, što puk õhttdõzz vuâzzla vuâžžâ ââ'nned kuei'meez raajjivuõiggâdvuõd odd tuejjõõzz raajjmõõžžâst. Tuejjei vuei'tte še kõskkneez suâppâd tõ'st, što puk õutstõõzz vuâzzla vuâžžâ ââ'nned kuõi'meez raajjivuõiggâdvuõd odd tuejjõõzzi raajjmest.

Raajjivuõiggâdvuõtt lij viõggâst 70 ee'jj raajji jää'mmemee'jj looppâst la'skķeen. Jõs tuejjei jiâ tie'd, tän 70 ee'jj suejjääi'j la'skķee tuejjõõzz õlmstâ'ttmest le'be tõn raajjmõõžžâst. Suejjääi'j puuttmõõžž mâņņa tuejjõõzz vuâžž ââ'nned luõvâld kii täättas. Čârstõõgg raajjivuõiggâdvuõdâst luõvâs tuejjõõzzi âânmmõ'sše rääjj nu'tt sarnnum klassikkosuej. Tãn nuâjain ij ni vuâ'mm tuejjõõzzid vuâžž ââ'nned õlmsânji nõkam naa'lin, kââ'tt neeu'ret tõid ohjjõõvvi čuõvtõõzzlaž ouddõõzz. Klassikkosuej välv Lää'ddjânmmest mätt'tõs- da kulttuurministeria.

Raajjivuõiggâdvuõdlaž kõõččmõõžž liâ täujja vaiggsânji ouddlest čâu'ddemnalla. Vuäitt lee'd vaiggâd sârnnaad tõ'st, lij-a kõõččmõõžžâst tuejjõs, kââ'tt vuâžž raajjivuõiggâdvuõd suej, da lij-a suej õinn viõggâst. Raajjivuõiggâdvuõ'tte kuulli aa'sšin, mâ't-a kõõččmõõžžâst õõut ouddaz raajjivuõiggâdvuõttsuejast, vuäitt kõõččâd määuste'mes ceälkkmõõžž Raajjivuõiggâdvuõttsuâvtõõžžâst.

Ķiõtt-tuáj da tõi
hiárvtummuž,
ä'rbvuõõlaž musikk
da mainstum
mainnâz vuäžža puk
raajivuõiggádvuõttsuej,
jõs tõk liá nokk
jijjâsnallšee'm.

RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕTT SUEJJAD

NU'TT TUEJJEI DA TUEJJÕÕZZ ČUÄ'JTEI GU ŠE JIÖNNRUÖKKÕÕZZ PUU'T'TEEI, JUÖ'ĶĶKA JIIJÂS VUÕIGGÂDVUÕÐIN.

	TUEJJEI	ČUÄ'JTEI	JIÖNNRUÖKKÕÕZZ PUU'T'TEEI
<i>Mâid juõ'kkkaž tuejjad?</i>	Tuejjei räâj tuejjõõzz, ouddmiârkkân suõmmad kâpplõõgg le'be kee'rjat tee'kst. Tuejjei ij vie'ltkâni jiõčč puu't ou'dde tuejjõõzzâs.	Čuä'jteei čuäjtââll musikk-kâpplõõgg, čuä'jtelm le'be hâ't mâka lââkk kee'rjteei kee'rjtem tiivt. Čuä'jteei vuäitt čuäjtõõllâd še meerä'rbbvuõđ, koon raajji jiâ toobd. Čuä'jteei ij vie'ltkâni jiõčč kee'rjet čuäjtõõllmes tuejjõõzzid.	Jiönnruõkkõõzz puu't'teei a'nne tõn, kââ'tt vuõssmõssân ruâkk tiõttum čuäjtõõzz jiõn.
<i>Suej vuäžžai</i>	Suej vuäžžai lij tuejjei raajjâm tuejjõs. Tuejjõõzz vuet'te kee'rjted pââjas, mâ't-a suõm nuõ'tte le'be tiivt põ'mmja, leša tuejjõs vuäitt šõddâd še improvisââ'steen da lee'd âârmen tâ'lķ põõšši âârrahâämtää. Ouddmiârkkân luâttpâlgsest jââ'tmen da õõut poodd ke'kssjum luõđ vuäžž raajjivuõiggâdvuõttsuej tõ'st mä'htt še nuõttpõ'mmja kee'rjtum klaasslaž sinfonia.	Suej vuäžžai lij tiõttum tuejjõõzz õhtt čuäjtõs. Tuejjõõzz čuäjtõs lij pâi tiõttum poodd šõddi tâimm. Čuä'jteei čuäjtââll mõõn-ne ju'n âârmen âârrai tuejjõõzz, kââ'tt vuäitt lee'd jiijjâs le'be keän-ne jeârraz kee'rjtem tuejjõs.	Suej vuäžžai lij õhtt ruõkkõs. Puu't'teei toi'mmjumsest šâdd tõt ruõkkõs, digitaal'laž teättõs le'be jee'res jiõntõs, ko'st tuejjõõzz čuäjtõõzz vuäitt kuullâd.

	TUEJJEI	ČUÄ'JTEI	JIÖNNRUÖKKÖÖZZ PUU'T'TEI
<i>Koozz vuõiggâd-vuõtt ohjjââvv?</i>	Raajivuõiggâdvuõtt ohjjââvv tuejjei raajjâm tuejjõ'sse, leša še tõn mutlmid da jee'res häämaid. Ouddmiärkkân romaanâst vuei'tte tuejjeed jie'llikaart tâ'lķ tuejjei miâsttmõõžžin. Še tuejjõõzz čuä'jtummša taarbše raajji lââ'v.	Čuä'jteei vuõiggâdvuõtt ohjjââvv jiijjâs tiõttum poodd šõddâm õõut čuäjtõ'sse. Čuä'jteei vuõiggâdvuõtt ij cõõgg jeärrsid čuä'jte'mmen seämma čuäjtõõzz mâ'ηηlest.	Puu't'tei vuõiggâdvuõtt ohjjââvv tõn õõut jiõnnruõkkõ'sse, koon puu't'tei lij liânttääm. Puu't'tei vuõiggâdvuõtt ij cõõgg jeärrsid čuä'jte'mmen da liântte'mmen seämma tuejjõõzz o'ddest.
<i>Ķii vuäitt u'vded lââ'v da mõõn vääras?</i>	Tuejjei vuäitt u'vded lââ'v tuejjõõzz äänmõ'sše õlmsânji, mâ't-a tõn čuä'jtummša, da tuejjõõzz kâplõõggi liävtummša.	Čuä'jteei taarbaš raajji lââ'v, jõs čuä'jat tuejjõõzz õlmsânji. Čuä'jteei lââ'v e'pet taarbše suu jie'lli čuäjtõõzz ruõkkõõzz juâkkmõ'sše naroo'de ouddmiärkkân radiost, televisiost, sosiaal'laž mediast le'be ne'ttvuâlain. Ruõkkum čuäjtõõzz vue'zzeld čuä'jtee'jest lij vuõiggâdvuõtt ko'rvvõ'sse.	Puu't'tei taarbaš raajji da čuä'jteei lââ'v jiõntem diõtt tuejjõõzz čuäjtõõzz jee'res gu privatt ää'nem vääras. Puu't'tei ij vuei't ää'nned jiõntõõzz õlmsânji raajji le'be čuä'jteei lââ'vtää. Puu't'tei tu'mmai kuuitâg tõ'st, mõõnnalla suu raajjâm jiõntõõzz ä'nne. Raajji le'be čuä'jteei jiâ vuei't kai'bbjed puu't'tei ruõkkõõzz jiõccseez. Puu't'tei vuä'mast huâdstes äärrai ruõkkõõzz da vuäžž tõõzz ohjjõõvvi vuõiggâdvuõd, jõs nuu'bnalla i'lla suäppum.

RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕTT LIJ VIÕGGÂST

POKA LIJ MÕÕNNÂM 70 EE'ĶĶED RAAJJI JÄÄ'MMEMEE'JJEST. Tãn mähja tuejjõs lij puki luõväs äännmõõžžâst. Jõs luõvvsen äarrai tuejjõõzz mã'ñlubust jiõnte, šâdd kuuitâg odđ da päädvuõiggâdvuõtt čuä'jteeja di jiõnnruõkkõõzz puu't'teeja. Tâ'l kii täättas jee'res vuäitt kâ'l čuä'jted da jiõnted jiõčč kõõččmõõžžâst äarrai luõvvsen äarrai tuejjõõzz, leša tõt ij miârkkšõõv, što vuäžžči luõvâld ää'nned nuu'bb ju'n raajjâm jiõntõõzz. Tâ'l tuejjõs lij luõväs, leša tiõttum čuäjtõõzz jiõntõs vuäitt lee'd suejjuum. Lij vääžnai vuämmšed, što tuejjõõzzin, čuäjtõõzzin da jiõnnruõkkõõzzin liâ jiõččnaž da kuõ'i'mineez pääđsuejjäai'j.

KLASSIKKOSUEJJ SAMAI VÄÄŽNAI, VUÄ'MM TUEJJÕÕZZI SUEJJAN

RAAJJIVUÕIGGÄDVUÕTTLÄÄ'JJ 53 § nuajain "jõs keerjlaž le'be čäppõõzlaž tuejjõõz õhtvuõdäst raajji jää'mmem mänja mõõntä'lle õlmsânji čuõvtõõzlaž ouddõõzzid neeu'rteei nalla, lij asetõõz mie'rreem ve'rğğnee'kkest vä'ldd, hä't raajjivuõiggädvuõtt lij puuttâm le'be tõt ij leäkku leämmaž, kie'ldded nu'vddem mõõntõõllmõõžž." Jõs ä'tte jeä'rben miärkteei tuejjõõz ä'nne õlmsânji nõkam naa'lin, kää'tt neeu'rat čuõvtõõzlaž ouddõõzzid, vuäitt mätt'tõs- da kulttuurministeria kie'ldded kõõččmõõžžäst äärrai mõõntõõllmõõžž. Tãn tu'mmstõ'kke tääđtem vuäitt sä'tted duõmmištâm kiõtt'tõõllämnalla.

Klassikkosuejj lij raajjivuõiggädvuõttlækka kuulli jeä'rab ve'rğğnee'kõ vuõiggädvuõtt kie'ldded tiõttumnašsem neeu'rteei mõõntõõllmõõžž da suõjjled nääi't mättmid samai vääžnai tuejjõõzzid kuulli õõlmäs intree'ss. Klassikkosuej nuajain lij kuuitäg tä'lõ õõut vuära 1960- lãggast kiõlddum tuejjõõz äänmõõš. Kõõččmõõš leäi klaasslaž pärnai'kii'rji liävtõõzžäst. Kii'rji jãärglãttmõõžžid kiõ'čče hue'nne di tuejjõõzzi siiskõõzž še le'je motstõõllum. Nuu'bb 1980-lãggast ou'dde puättam ää'sšest kiõlddi jiä mie'rreäm. Tã'l kõõččmõõžžäst leäi čäppõõsneķ Gallen-Kallela kalkkõõzzi äänmõõžžäst noorrãmkãrldõõggi hiãrvtumšest.

Ä'rbbvuõdlaž õlmmõõzž vuei'tte aainãs teoriast piãssãd vue'ssen klassikkosuej meãldlaž suejast tã'l, jõs õlmmõõzž vuei'tte äänned raajjivuõiggädvuõdlaž tuejjõõssãn. Tã'l kõõččmõõš lij še tõ'st, mõõnalla

čuõvtõõzlaž ouddõõzž meä'rtã'lle da mä'htt tõn neeu'rtummuš lij šõddãm. Jõs ouddmiãrkãn sää'm-mãäccaķ jee'res maallid vuäitče äänned raajjivuõiggädvuõdlaž tuejjõõssãn, õõlgçi vuei'tlvaž ä'rbbvuõdlaž vuãkkõõzzi vuãsttsaž äänmõõžž šõddãm mänja arvvlã'sttd tõn, vuäitt-a ouddmiãrkãn sää'm-mãäccaķ äänmõõš tõn miãrktemsiiskõ'sse vaikkteei le'be tõn pä'rteei naa'lin neeu'rted čuõvtõõzlaž ouddõõzzid.

Lãä'jjsãä'j tã'rķstõõllmen lij vääžnai kõõččãd, ko'st da mõõnalla tuejjõ'sse ohjõõvvi čuõvtõõzlaž ouddõs vuäitt šõddãm neeu'rtum, da mii lij tõt narood, keãn tõt ouddõs kuãskk. Neeu'rtummuš õõlgçi kuuitäg lee'd nu'tt kuãstjeei, što tõn vuãmmšem diõtt ij taarbãž čäppõõz le'be keerjlažvuõd ä'sštõbdi, leša kii tããttas vuäitt fi'ttjed kõõččmõõžžäst äärrai neeu'rteei äänmõõžž. Vuõiggädvuõttvue'kõ ij leäkku tõ'st, naaudše-a klassikkosuej tã'lõ mearlãnji tobdstum miãrkktuejjõõzž, avi vuäitt-a čuõvtõõzlaž ouddõs lee'd še tiõttum joouk le'be õutstõõzž kõõskãst tobdum čuõvtõõzlaž le'be kulttuurlaž arv.

Hã't ä'tte meerã'rbbvuõd õlmmõõš le'čči ju'n nu'tt vuã'mes, što tõõzž ohjõõvãm raajjivuõiggädvuõtt le'čči puuttâm, vuei'tte meerã'rbbvuõd õlmmõõzž äänmõõžž di tõõzž ohjõõvvi mõõntõõllmõõžž arvvlã'sttd raajjivuõiggädvuõttlãä'jj raamin ve'rğğnee'kõ tããimast tã'l, jõs sami vääžnai da õinn jie'lli kulttuu're kuulli meerã'rbbvuõd õlmmõõzž ä'nne õlmsânji nõkam naa'lin, kää'tt neeu'rat še čuõvtõõzlaž ouddõõzž.

TÄ'VVERMIÂRKK-
VUÕIGGÂDVUÕTT
VUÄITT SUEJJEED
ŠE Ä'RBBVUÕÐLAŽ
TOBDLDÕÕGĠID

TÄ'VVERMIÄRKK- VUÕIGGÂDVUÕTT

O UDD JIE'LLEMVUE'ĶĶHARJJTEEJA õhttuvuõiggâdvuõd tu'mmjed suejjuum miärk âännmõõžžäst tiõttum tä'vvri le'be kääzzkõõzzi toblddõkkân markknin. Miärk vaaldšeei vuäitt kie'ldded jeärrsid âä'nmen seämma le'be seämmaallšem miärk seämma le'be seämmaallšem tä'vvri toblddõkkân markknin. Tä'vvermiärkkvuõiggâdvuõd mie'rren lij staañad keäštõõttmõõžž da markkni täämm'mõõžž, di suõjjled jie'llemvue'ĶĶharjtee'ji tuejjeem markknâ'stem- da oo udasoou'deeminvestâsttmõõžžid. Tä'vvermiärkk čuä'jat tä'vvri da kääzzkõõzzi alggeväär, di jeärat jie'llemvue'ĶĶharjteei tä'vvrida da kääzzkõõzzid jee'res keäštõõttji va'steei tä'vvrin. Tä'vvermiärkkvuõiggâdvuõtt kuâskk kuuitâg tå'lk jie'llemvue'ĶĶtoi'mmjumuž, ij-ga tõt räa'jet ouddmiärkkân privattoummi da sää'nnfrijjuõd pirrsa kuulli miärki âännmõõžž. Jeärtõs kaauplaž da privatt âännmõõžž kõõskâst ij kuuitâg leäkku pâi õõutkeârddsaž tõ'nt, gu ouddmiärkkân čeäppõõzzlaž toi'mmjumuš vuäitt seämma-äiggsânji lee'd ämmtallaš da kaauplaž, leša naadaš še sää'nnfrijjuõd suej.

Takai tä'vvermiärki lâä'ssen âännmõõžžäst liä õutstõs- da tä'rkstem-miärk. Tõ'st ko'st takai tä'vvermiärkk čuä'jat tiõttum jie'llemvue'ĶĶharjteeja, čuä'jat õutstõsmiärkk e'pet põõrgâsnee'ĶĶ kuullmõõžžäst tiõttum õutstõ'sse. Tä'rkstem-miärkk däs čuä'jat, što ouddaz valmštumuš teäudd tiõttum kvalite'ttkai'bbjõõzzid.

SÄÄ'M TÄ'RĶSTEM-MIÂRK

SÄÄ'M ĶIÕTT-TUÂJ
õhttvuõðâst õnnum Sámi duodji
-miárkk lij rekisterõsttum
ouddmiárkkân Taarâst tä'rĳstem-
miárkkân. Miárk vuäžža ââ'nned
miárk vaaldseei õutstõõzz
priimmâm vuäzzla.

SÄÄ'M OUDDAZ
çuä'jteei Sámi made -miárkk
lij še rekisterõsttum tä'rĳstem-
miárkkân. Miárk âânnmõõžž vaaldaš
Sää'mrää'dđ da miárk vuäžž ââ'nned
tõn ââ'nnem määinaid tiuddeei
oummu.

TÄ'VVERMIÂRKKÂN
vuáitt táimmad mii täättas
toblddõk, koon vuáitt çuä'jted
çiõlggsânji da tää'rĳkeld. Täuujja
tä'vvermiárk liä sää'n, ĳiõrj le'be
tõi õhttâlm, leša še jiõnnmiárk le'be
kolmmvuálladvuõdlaž hääm, mâ't-a
ouddaz pa'ĳkõs, eu'nnõhttâlm le'be
liikkeei kovv vvei'tte táimmad
tä'vvermiárkkân.

Tiõ'ttik-a?

MÄÄNG Ä'RBBVUÕDLAŽ TOBBLDÕÕGG TOI'MMJE

TÄ'VVERMIÂRKI NALLA da määngai ä'rbbvuõdlaž õlmmõõzzi âânnmõõžžâst liâ õhtteemsââ'j tä'vvermiârki âânnmõõžž mie'rid.

Ä'rbbvuõdlaž õlmmõs vuãitt čuã'jted alggveär le'be vuã'mstemvuõđ, di miârkvėakka vuei'tte jeãrted jee'res aa'sšid kuõi'mineez. Ouddmiârkkân puõcci pe'lljmiârkv liâ jiõččnaž tobdlldõõgg, kooi veãkka puõccuid vuei'tte meãrkkad vuã'msteeja kuullâm diõtt. Seãmmanalla ä'rbbvuõdlaž kãiõtt-tuãjain tuejjei vuãitt piijjãd jiijjãs tiõtt tuãjai õhttvuõ'tte raajjivuõđ čuã'jtem diõtt.

TÄ'VVERMIÂRKKVUÕIGGÂDVUÕTT ŠÂDD

J U'N-A REKISTERÄÄ'STEE'L LE'BE TUEJEE'L MIÂRK PÕÖŠŠJEN jie'llemvue'k'kharjitee önnu. Tä'vvermiârk vuäitt ooccad rekisterä'stem diött tiöttum jânnam voudda kôöččmôöžžâst âarra jânnam meerlaž ve'rg'nee'k'kest le'be ceâlai Euroopp unioon voudda Euroopp unioon industriavuöïggâdvuoïdi pravlee'n'n'jast. Rekisterösttum tä'vvermiârk lij viöggâst lââi ee'k'ked oocâmpee'i'vest, leša rekisterâsttmôöžž vuei'tte oodeed pâi lââi ee'jj po'dde vuârstes. Öhttuvuoïggâdvuoïtt vuäitt šöddâd rekisterä'stemtää tâ'l, jôs miârk lij tuejuum põöššjen da ölmmsânji tobddum tiöttum tä'vvri le'be kääzzkôözzi öhttuvuoïdâst jie'llemvue'k'kharjitee tobdldökkân. Põöššjen tuejjummuž čuä'jtem ij kuuitâg vie'ltkâni leäkku hiälpp da tä'vvermiârk rekisterâsttmôš lij tuejjeem tää'zzest tääu'jab nää'll tobdldöög suejjeem diött.

TÄ'VVERMIÂRKKVUÕIGGÂDVUÕTT SUEJJAD

tobdldöög âannmôöžž tâ'l'k tön rekisterâsttmôöžž kâ'ttem tä'vvri le'be kääzzkôözzi öhttuvuoïdâst. Rekisterâsttmôöžž plaane'mmen âlgg smiöttâd, mââi tä'vvri le'be kääzzkôözzi öhttuvuoïdâst miârk lij taarblaž suejjeed. Va'steeinalla tä'vvermiârk neeu'rtummuš arvvlâ'sttmen tä'rkstâ'le tön, liâ-a önnum tä'vver le'be kääzzkôözz seâmma le'be nokk seâmmanallšee'm, da liâ-a önnum tä'vvermiârk seâmma le'be töin mie'rin seâmmanallšee'm, što relevantt täävtösjoook kôskkvuoïdâst lij seäknemvaarr tä'vvri le'be kääzzkôözzi alggeärast. Jôs tä'vvermiârk liâ nokk jee'resnallšee'm le'be tä'vver da kääzzkôözz nokk ku'k'ken kuöi'mineez, ij seäknemvaarr da tä'vvermiârk neeu'rtummuš vuei't tuött ää'sšest šöddâd.

OUDDÂL TÄ'VVERMIÂRK REKISTERÂ'STTEMNALLA

ooccmõõžž ka'nnat tä'rkstõõllâd jiijjâs toi'mmjummuž veeidasvuõd da plaanid. Tä'vvermiârkk rekisterâstmõõžžin liâ kool, ij-ga tâ'lk miârkk rekisterâstmõõš jijstes puu't puâtjtid le'be ouu'ded põõrgâstoi'mmjummuž ouddnummuž. Tä'vvermiârkk âlgg še tuõtt ää'sšest äâ'nned markknin, što rekisterâstmõõš põõžžçi viõggâst. Hâ't toblddõõgg rekisterõõstçe tä'vvermiârkkân, tõn vuäitt mõõnted, jõs tõt ij leäkku viid ee'jj se'st õnnum markknin tõi tä'vvri da kääzkkõõžzi tä'vvermiârkkân, kooi vä'rdd tõt lij rekisterõõsttum. Nuu'bbeld jõs põõrgmõõššân lij ouu'deed põõššjen šõddâm põõrgâstoi'mmjummuž da äâ'nned tiõttum toblddõõgg kuu'kkabâiggsânji jie'llemvue'kkharjjitei miârkkân, vuäitt tä'vvermiârkk rekisterâstmõõš lee'd jeârmmâi tuejjeed ju'n ouddâl jiõõčvearlaž põõrgâstoi'mmjummuž altdõõžž. Nääi't jeä'rben tâ'l, jõs lij vaarrân, što kii-ne nu'bb âlgg lââ'vtää jiijjâs jie'llemvue'kktoi'mmjummužest jeužžad le'be äâ'nned seämma toblddõõgg.

TÄ'VVERMIÂRKK OOCMÕÕŽŽ PLAANE'MMEN

lij šiõgg tä'rkstõõllâd, ä'ne-a miârkk elemee'nt se'st mõõn-ne nõkam, kää'tt kooll ceâlai sää'mmõutstõ'sse, tiõttum vuu'di le'be mâtam sooggi õhttsaž ä'rbbvuõ'tte. Hâ't tä'vvermiârkk ij tââ'den taarbâž lee'd kreevsõs tuâj puäðõs, lij šiõgg, što ceâlai õutstõõžž äânmmõõžžâst äârrai sää'n da symbol pâ'sše puki õutstõõžž vuâzzlai äânmmõõžžâst. Tâ'lk tä'vvermiârkk rekisterâstmõõš ij kuuitâg veâl cõõgg ni keän äâ'nnmen suejjuum miârkk, pe'ce kõõčcmõõš lij pâi tõ'st, mõõnnalla tä'vvermiârkkvuõiggâdvuõd ä'ne da mõõnnalla suejjuum toblddõõgg pâ'rgõge vaaldšed. Tä'vvermiârkkvuõiggâdvuõtt lij tä'vvermiârkk vaaldšeei õhttuvuõiggâdvuõtt, koon âlgg aktiivlânji äâ'nned suej tieu'ddem diõtt. Tä'vvermiârkkvuõiggâdvuõtt ij še räâ'jet jie'llemvue'kktoi'mmjummuž äâlgpeä'lñn šõddi miârki äânmmõõžž.

Tiõ'ttiķ-a?

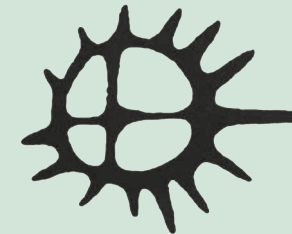
TÄ'VVERMIÂRKKVUÕIGGÂDVUÕTT

VUÄITT RÄÄ'JTED ŠE Ä'RBBVUÕÐ JUE'TĶĶJI

TOI'MMJUMMUŽ MARKKNIN.

Taar heä'rvvsue'rij põõrgâs oocmõš tä'vvermiârkkân leäi primmum ee'jj 2009.

Tä'vvermiârkk leäi samai seämmanallšem ä'rbbvuõdlaž sää'm pei'vvsymbolin. Tä'vvermiârkk vaaldšeei põõrgi ķie'ldded tä'vvermiârkk neeu'rteei symbol ânânmõõžž markknin še ä'rbbvuõdlaž ķiõtt-tuâjttuejje'e'ji tääimast. Mâ'ηηlubust tä'vvermiârkk jaukkee ee'jj 2020, gu ķiõ'čče, što pei'vvsymbol õõ'ni se'st äärvaid, kook liâ ve'rddeemnalla ååskvaž äärvaivui'm, da miârkk rekisterâsttmõš leäi leämmaž šiõgg naa'li vuâstta. Tån lââ'ssen ķiõ'čče, što sää'm ķiõtt-tuâjttuejje'e'jin lij vuâddlää'jj staaâm vuõiggâdvuõtt ââ'nned jiijjâz aunnsâ'ttem kulttuurää'rb.

Taar tä'vvermiârkk-
rekisterâsttmõš
Nr 251306.

Sää'm pei'vvsymbol.

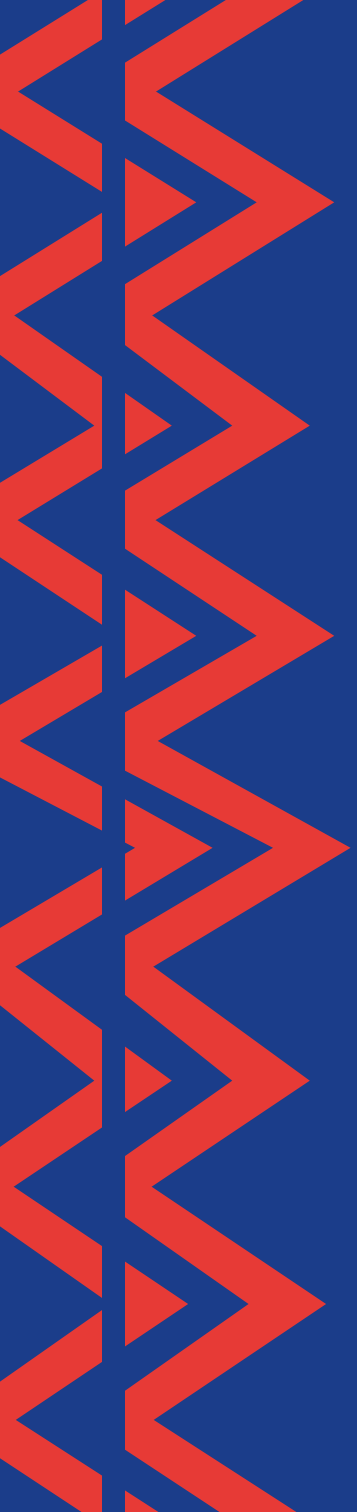
KO TÄ'VVERMIÂRK Â'CCE

REKISTERÂ'STTEM DIÕTT, älgg smiõttâd, koon jännamtiõdlaž vuu'dest suej taarbše. Jõs toi'mmjumuš lij tä'lk tiõttum valdia vuu'dest, ij rekisterâsttmõõžž vie'ltkâni ka'nnet ooccâd ceâlai Euroopp unioon veiddsõsvuõdâst. Nuu'bbeld jõs põõrgâstõimjumuž pâ'rõõge tuejjeed meeraikõskksi'žžen da taimma globaal'lânji ouddmiärkkân interneet vää'ltummšin, vuäitt ceâlai Euroopp unioon ka'tti rekisterâsttmõš le'be EU äälgpeällsaž jännmid ka'tti meeraikõskksaž rekisterâsttmõš lee'd jeärmmai tuejjeed samai vuõss-šiätt.

ÂLGG VUÂMMŠED, ŠTO TÄ'LĶ

tä'vvermiärk rekisterâsttmõš ij veäl puu't viõkkšõs vuõiggädvuõdlaž suej tuejjeem tää'zzest. Tä'vvermiärkkvuõiggädvuõtt lij õhttuvuõiggädvuõtt da nu'tt miärk vaaldšeei älgg jiõõč valvvâd markknid vuei'tlvaž neeu'rtummši tuõttâm diõtt da aktiivlânji taimmad vuõiggädvuõdâs suejjeem diõtt. Ko tä'vvermiärkkoocmõõžž plaanee, lij šiõgg smiõttâd še tõn, mõõn tuõttääššlaž neeu'rtummuž puõ'ttiäi'jest liâ da mä'htt vue'jjest suej vuäitçi tieu'dded. Tãn kõskkvuõdâst še jiijjâs sue'tj õhttsažtuâjjorganisaatio da -õhttõõzz vuei'tte vie'kkted tä'vvermiärkksuej tuejjeem tää'zz tieu'ddem diõtt da oudstummuž riâššâm diõtt.

JEE'RES AUNNSÂ'TTEM
VUÕIGGÂDVUÕÐ DA
LÄÄ'JJŠIÕTTUMMUŠ

JÄNNAMTIÕĐLAŽ ALGGVEÄRRMEÄRKKÕÕZZ

SUEJEE Ä'RBBVUÕĐLAŽ OUDDSI NÕÕMTÕÕZZID puästadâânnmõđžžâst da mutlmin. Seämma ääi'j tõk čuä'jte tä'vvermiârki nalla ouddaz alggeär. Suej vuäitt vuäžžad nõkam ouddaz nõõmtõs, koozz ko'lle tõn jännamtiõđlaž alggiõrru kuulli kvalite'tt le'be jidõčvuõtt. Suej vuäitt oocčad mäddtäällouddsid da porrmõšaunnsid di alkoholjugstõđggid. Suejjuum nõõmtõđžž vuäitt äâ'nned kii täätas kõđčmõđžžâst äârrai vuu'dest toi'mmjeei da äânnmõđžž määinaid tiuddee puu't'teei. Ouddmiârkkân Lapin puikula da Lapin Poron liha -nõõmtõđžž liä rekisterõsttum Euroopp unioon nõmmsuejriäžldõ'kke.

Tiõ'ttiķ-a?

ALGGVEÄRLAŽ ĶIÕTT-TUÂJJOUDDAZ NÕÕMTÕÕZZI SUEJJ.

Euroopp unioon komissio lij ouddam e'tkkõõzz asetõõzzâst 2022/0115 (COD), koin še ķiõtt-tuâjjouddaz vuãžžče jânnamtiõdlaž alggveärrmeärkkõõzzi suej. Riãžldõk le'čči palddlõs ju'n âannmõõžžâst âarrai nõmmsuejriãžldõõggin. Suej oudldõssân le'čči ouddaz jânnamtiõdlaž sâjjõs da tõt, što tõn kvalite'tt, slää'vv le'be jee' res eleme'ntt kooll miärkkteei nalla kõõččmõõžžâst âarrai voudda, da što aainâs õhtt puu't'tem-mã'tt šãdd kõõččmõõžžâst âarrai vuu'dest. Tã'l ouddmiärkkân sãã'm ķiõtt-tuâjaid kuulli nõõmtõõzz, mã't-a *gãkti – mãäccaķ* le'be *duodji – ķiõtt-tuâjj* le'be *sãã'm ķiõtt-tuâjj*, vuãitče vuei'tlvãnji vuãžžad suej, kãã'tt staañi tai nõõmtõõzzi âannmõõžž tã'lķ nõkam ouddsin, kook liã aainâs vue'zzi tuejjuum sãã'mvuu'dest. Nõõmtõs kuuitãg suejjad jânnamtiõdlaž alggveär, ij tõn, što ouddaz lij sã'mmlaž lij tuejjaãm. Suej vuãžžjen lij še ouddaz nõõmtõs, ij jiõčč oudãs. Komissio e'tkkõs lij uvddum ee'jj 2022 äãij ceã'lķķemnalla, åã'n suej loopplaž hããmast da oudldõõzzin ij leãkku veãl aainãsvuõtt.

MALLVUÕIGGÂDVUÕĐIN SUEJJEE OUDDAZ HÄÄMUMMUŽ LE'BE ÅLGGVUE'JJ

MALLSUEJ VUÄŽŽMÕÕŽŽ oudldõssân lij tõt, što ouddaz häämummuš lij oodâs da jiiijâsnallšem. Oddvuõtt miârkkšââvv tõn, što ouddaz ij vuäžž õlmstá'tted le'be kaaupšed ouddâl mallsuejjooccmõõžž kuâđđmõõžž. Jõs oudas lij ju'n õlmstõttum, vuäitt suej kuuitâg oocçâd tiõttum oudldõõzzi vuâđald veâl 12 määnpââ'j se'st maall õlmstá'ttmest. Maall jiiijâsnallšemvuõđ čâu'dde tõ'st vuäžžam ceâlaivaikktee'lm veäkka. Mall ålgg jeârsmes ouu'dab maallin muđoi še gu uu'cces detaalji vue'zzeld. Maallâst âârrai häämummuž oddvuõđ arvvlá'stte nu'tt sarnnum čuõvtum õõ'nni vuei'nnemkuu'lmest, lokku vää'ldee'l še ouddaz ââ'nnem-meä'r da oudasjook.

Vääžnai lij še tõt, jeârasm-a mall še jee'resnalla gu pâi uu'cces detaalji vue'zzeld tõ'st, mii lij ju'n markknin

tobddum. Mall ålgg še lee'd luudskai jiođglvaž tuâj puâđõs, ij-ga ouddmiârkkân luâđ häämääm häämm vuei't rekisterâ'stted mallân. Rekisterõsttum mallvuõiggâdvuõtt lij viõggâst 25 ee'kked. Mallvuõiggâdvuõđ ouddaz hämma vuei'tte vuäžžad meerlânji tuejje'e'l ooccmõõžž maall rekisterâsttmõõžžâst meerlaž ve'rğğnekka, le'be ceâlai Euroopp unioonâst oozzee'l rekisterâsttmõõžž Euroopp unioon industriavuõiggâdvuõđi pravlee'nn'jast. Rekisterâ'sttem-mõõntõõllmõõžžâst liâ mâtam jeärtõõzz meerlaž da EU-ve'rğğnii'kki kõõsk ouddmiârkkân tõ'st, tu'tkkee-a maall oddvuõđ da jiiijâsnallšemvuõđ vee'rj peä'lest ju'n oocçâm-mää'ttest, avi ålgg-a nu'bb vue'sspie'll oocçâd tai oudldõõzzi vue'zzeld vânnas maall mâ'ηηlubust kââ'mtemnalla.

Tiõ'ttiķ-a?

**VÄJLDÕÕVI-A MAALL SUEJJUMMUŠ OUDDÂL OUDDAZ
ÕLMSTÂTTMÕÕŽŽ?** Rekisterââ'st'te'mes mall vuäžž še suej nu'tt
sarnnum rekisterââ'st'te'mes õutstõsmallân koolm ee'jj ääi'j tõn
õlmstâ'ttmest ceâlai Euroopp unioonâst. Jõs â'tte oudas lij õlmstõttum
markknid mallvuõiggâdvueõtsuej ooccâmtää, vuäitt valmšteei kuuitâg veâl
koolm ee'jj ääi'j ouddaz õlmstâ'ttmest vii'ttjed vuõiggâdvueõttses jee'res
valmštee'ji vuâstta ceâlai Euroopp unioonâst. Tât suejj oudd koolm ee'jj
ouddmäâ'tķ ouddmiârkkân ķiõtt-tuâjttuejje'e'jid, kook jiâ ķiõčč juõ'ķķ maall
rekisterâsttmõõžž koollviõkksaž tåimmamnää'l len, leša kooi oudâsviikkâm
odđ maallid vâjja kopiâ'sttded jâ'ttlânji markknid sâ'ttem mâŋŋa. Koolm
ee'jj ääi'j markknid sâ'ttmest maall ij vuäžž kopiâ'sttded ouddaz valmšteei
miâsttmõõžžtää, gu mâka ouddaz mall lij teâuddam mallsuejast oudldum
jiijjâsnallšemvueõd da odđvueõd kai'bbjõõzzid õlmstâttmõõžž poodd.

PATE'NTTVUÕIGGÂDVUÕÐIN SUEJJEE ĶE'KSSJEMTOI'MMJUMMUŽ

PATE'NTTSUEJ VUÄITT VUÄŽŽAD TEEKNLAŽ ČĀUDDMÕ'SŠE, kää'tt teáudd patentástmõðžž oudldõðzzid, le'be tõt lij odd, ĳe'kssjemnallšem da fabriikklánji áá'nteei. Ķe'kssjemnallšemvuõð kai'bbjõs ooudald miárkkteei jeártõðzz ju'n tobddum teeknlaž čáuddmõðžžid. Pate'nttooccmõðžžást álgg tää'rkeld meá'rtõðllád, má'st ĳe'kssjõðžžást lij kõõččmõš da máid ĳe'kssjõðžž vue'zzid haa'lee suej pirrsa oocčád. Pate'nttvuõiggádvuõtt oddd vaaldšeeja õhttuvuõiggádvuõð áá'nned ĳe'kssjõðžž ámmatlánji, le'be valmšted, kaaupšed le'be áá'nned ĳe'kssjõðžž se'st õõ'nni ouddsid. Pate'ntt lij viõggást tá'lk tõin jánmmín, koin pate'nttsuej lij occum da takainalla jáänmõssán 20 ee'jji áái'j oocčámpei'vest.

ÄUKKJALLAŠVUÕTTMALL SUEJJAD ÕÕUTĶEÂRDDDSAB ĶE'KSSJÕÕZZID

ÄUKKJALLAŠVUÕTTMAALLIN, LE'BE NU'TT SARNNUM "u'ccpatee'ntin", jo'rdde õõutķeârddsab čáuddmõðžžid ko patentá'stemnallšem ĳe'kssjõðžžin liá. Äukkjallašvuõttmaalli ĳiõtt'tõðllámáái'j liá vuá'nkab gu pate'nttooccmõðžžást da ve'rggñeķmääus liá hää'lbab ko pate'nttmääus. Äukkjallašvuõttmaall suejjái'gğ lij še vuá'nkab, jeänmõssán 10 ee'jji. Äukkjallašvuõttmaallást oudlde čiõlgg jeártõðžž ju'n tobddum tekni'ķķe. Tán láá'ssen ĳe'kssjõs álgg lee'd oodás da fabriikklánji áá'nteei. Äukkjallašvuõttmall oddd vaaldšeeja õhttuvuõiggádvuõð áá'nned suej vuážžam ĳe'kssjõðžž ámmatlánji.

Ä'RBBVUÕDLAŽ TEÂTT JÄÄRNAĶ- KÄÄITASVUÕTTÂN

JÄÄRNAĶ-KÄÄITASVUÕÐIN JO'RDDE MÕÕN täattas teâd, kää'tt ij leäkku õlmsânji tobddum le'be hie'lkeld vuäžžamnalla, da koin tøn diõtt lij jie'llemvue'kkharjiteeja tällõzzlaž ärvv da koon tõt pârgg märdnallsem tââimaivui'm suejjeed. Lää'jj jäärnaĶ-käätasvuõðin mie'ldd "jäärnaĶ-käätasvuõð neeu'rteei ouddsin [jo'rdde] tä'vver le'be kääzzkõðzz, koon plaanmõðžžâst, jiõččvuõðin, toi'mmjummšest, puu't'temprosee'ssest le'be markknâsttmõžžâst vuäžža miârkkteei ää'k vuõiggâdvuõðtää ha'ŋkkuum, õnnum le'be õõlmtum jäärnaĶ-käätasvuõðâst." JäärnaĶ-käätasvuõðtlää'kk šioðttad nu'tt-aa ärvvsaž teâd äänmõðžž jie'llemvue'kktoi'mmjummšest, da lää'jj suâppâmvuõð arvvlâ'sttmen älgg tä'rktõðllâd tøn, lij-a teâd vaaldšeei jie'llemvue'kkharjiteei da lij-a teâdast tällõzzlaž da jie'llemvue'kkjie'llma õhttneei miârktõs.

VEÄRNAINALLA MARKKNIN ŠE TÂ'L, KO ÄU'ĶĶEE KULTTUURÄÄ'RB

LÄÄ'ĶĶ SUÄVTE'MES MÕÕNTÕLLMÕÖŽŽÂST jie'llemvue'kktoi'mmjummšest keälld siõgg põõrgâsvue'jj vuâsttsaž le'be muðoi nuu'bb jie'llemvue'kkharjiteei peä'lnn suävt'e'mes mõõntõðllmõðžžid jie'llemvue'kktoi'mmjummšest. Näkam toi'mmjummaša kooll nu'vddem jiijjâs le'be nuu'bb jie'llemvue'kktoi'mmjummuž kuõskki tuõðâšvuõttvuâsttsaž le'be čorrujää'dteei õlmmõðzzi äänmõš, kook vaikkte vuõ'i'ggest tä'vver kõõjjõ'sse le'be ta'rjjummaša le'be skääðee nuu'bb jie'llemvue'kktoi'mmjummuž. Jie'llemvue'kktoi'mmjummšest ij vuäžž ää'nned äšša kuulte'mes teâdâid se'st õõ'nni ij-ga čuä'jtemnaa'li le'be häämai peä'lnn suävt'e'mes õlmmõðzz, kook vuei'tte skääðeed nuu'bb jie'llemvue'kktoi'mmjummuž. Suävt'e'mes mõõntõðllmõðžžâst jie'llemvue'kktoi'mmjummšest vuäitt raukkâd ceälkkmõðžž Kõõskõskauppkammar jäärnaĶvue'kklu'vddkää'ddest le'be mõõntõðllmõðžž kuõskki ää'ssest vuäitt raukkâd čäuddmõðžž markkânvuõiggsest. Lää'kk suävt'e'mes mõõntõðllmõðžžâst jie'llemvue'kktoi'mmjummšest šioðttad siõgg põõrgâsvue'jj meâldlaž toi'mmjummuž jie'llemvue'kktoi'mmjummšest. Nääi't ä'rbvuõðlaž õhttvuõðâst lää'jj tä'rktõðllmen älgg smiõttâd, lij-a ä'rbvuõðid ä'lnn õõ'nni toi'mmjummšest kõõččmõš jie'llemvue'kktoi'mmjummšest da lij-a keâsttõðtti toi'mmjummšest kõõččmõš lää'jjest meä'rtõllum naa'lin siõgg nää'l vuâsttsaž le'be muðoi suävt'e'mes mõõntõðllmõðžžâst.

Ä'RBBVUÕĐI SUEJJUMMŠEST LIJ KÕÕČČMÕŠ ŠE ÕÕ'NN'JI VUÕIGGÂDVUÕĐI SUEJAST

ÕÕ'NNISUEJJLÄÄ'KĶ IJ KUUL
IP-vuõiggâdvuõđid, leša tøn se'st ää'nmem
šiõttummšest vuäitt lee'd miärktõs še
aunnsâ'ttem kulttuurää'rb suõjjlumšest. Lää'kĶ
šiõttääll tä'vvri ta'rjjummuž, kaaupšummuž, vää'ltummuž da
markknâsttmõžž jie'llemvue'kĶharjitee'jest õõ'nn'jid. Tä'vvri
markknâsttmõš ij vuäžž lee'd šiõgg nää'l vuâsttsaž ij-ga tõ'st
vuäžž ää'nmed õõ'nn'ji peä'lnn suävt'e'mes mõõntõõllmõžž.
Markknâsttmõš vuäitt lee'd šiõgg nää'l vuâsttsaž, jõs tõt lij
čiolggsânji ristreeidast õlmsânji primmum õhttsažkääddlaž
äärvaivui'm da jeä'rben jõs tõt neeu'rat ooumažäärv le'be ääskvaž
le'be poliittlaž väimmjurdidi. Va'steeinalla mõõntõõllmõžž ä'ne
suävt'e'mmen, jõs tõt lij jie'llemvue'kĶtoi'mmjumšest õlmsânji
primmum ää'sšmeâldlaž mõõntõõllâmvue'jj vuâsttsaž da tõt
čiolggsânji hue'nad õõ'nni pâstlvažvuõđ tuejjeed vuâđdtõllum
vuä'sttemtu'mmstõõgg le'be ää'nmemtä'vvra õhttneei jee'res
tu'mmstõõgg da jää'dted tõõžž, što õõ'nni tuejjad tu'mmstõõgg,
koon son ij le'jje mõõntõõllâmää tuejjeed. Jõs mõõntõõllmõš lij
ohjjuum tiõttum õõ'nnijou'kĶe, mõõntõõllmõžž suävt'e'mesvuõđ
arvvlâ'stte tän õõ'nnijouok vuei'nmemkuu'lmemst..

Õõ'nnisuejjlää'jj nuäjain markknâsttmõžžâst le'be
ä'sšnek-kõskkvuõđâst ij vuäžž u'vdded tuõđâšvuõđvuâsttsaž
le'be čorrujää'dteei teâđaid, jõs teâđ jää'dte tõõžž, što õõ'nni
tuejjad vuä'sttemtu'mmstõõgg le'be jee'res ää'nmemtä'vvra
õhttneei tu'mmstõõgg, koon son ij le'jje tøn teâđtää tuejjeed.
Tuõđâšvuõđvuâsttsaž le'be čorrujää'dteei teâđ vuei'tte kuõskkâd
jeä'rben ää'nmemtä'vver alggeär, valmštemnääl da -ääi'j,
äännmõžž da ää'nmem vaikkõõžžid di tä'vvra tuejjuum
tee'sti puäđõõžžid, di jie'llemvue'kĶharjitee le'be suu oudsteei
identitee'tt, õhttvuõtt-teâđaid, jiõččvuõđid da sâä'j markknin di sij
vuäžžam ciistid da vuâmmšõõžžid.

Markknâ'stmen le'be ä'sšnek-kõskkvuõđâst ij ni vuäžž
kue'dded uu'dkâni nâkam ä'sšõhttvuõđ lokku vää'ldee'l tää'rkes
teâđaid, koid õõ'nni taarbaš vuä'sttemtu'mmstõõgg le'be
jee'res ää'nmemtä'vvra õhttneei tu'mmstõõgg tuejjeem diõtt da

kooi väillmõš jää'dat tõõzz, što õõ'nni tuejjad tu'mmstõõgg, koon son ij le'jje ri'ttjeei teâdaivui'm tuejjeed. Arvvlâ'sttmen teâdai ri'jtjemvuõd vä'ldde lokku teâdai čiõlgâs-, fi'ttjemda vuõiggâiggsažvuõdid, õnnum saaggetmeävva õhtteei rää'jtõõzzid di jie'llemvue'kkharjteei jee' res tääimaid tää'rkes teâdai u'vddem diõtt õõ'nn'jid.

Õõ'nnisuejilää'jj vuei'nnemkuu'limest vuei'tte arvvlâ'stted nõkam markknin šõddi mõõntõõllmõõžži lää'jmeâldlažvuõd, koin â'nne sää'm kulttuurää'rb lää'zzted ouddaz le'be kääzzkõõzz haa'leemvuõd kuuitâg vuâdõtõllum čõnstõõggtäa sää'mmlažvuõ'tte, nu'vddem naa'lin, kää'tt sâtt lee'd vaikkte'mmen õõ'nn'ji vuâ'stemtu'mmstõ'kke. Tâ'l õõlgçi tä'rkstõõllad tõn, lij-a ouddaz le'be kääzzkõõzz alggiõrru, valmštemnalla le'be jioččvuõdid õhttuum, peâggtum le'be pannvuõi'ggest peâggtum čõnstõk sää'mkultuu're nõkam, kää'tt lij vaikkte'mmen õõ'nni vuâ'stemtu'mmstõ'kke. Jõs nâai't lij, leša ouddsest le'be kääzzkõõzzâst ij leäkku nõkam čõnstõk sää'mkultuu're, kää'tt tõn markknâstmõõžžâst le'be õõ'nn'jid ta'rjjummšest kuuitâg vää'ltâäv, vuâitt kõõččmõõžžâst lee'd õõ'nnisuejilää'jj vuâstsaž mõõntõõllmõš. I'lmmtõõzz pannvuâksaž markknâstmõõžžâst vuâitt tuejjeed ne'tlomaakkinn õõ'nniä'sšoomže.

MÕÕNNALLA JIIJJÂS
DA ÕUTSTÕÕZZ
VUÕIGGÂDVUÕÐID
VUEI'TTE TUEJJEEM
TÄÄ'ZZEST PEÄLŠTED?

AUNNSÂ'TTEM JEÄLLMÕÕŽŽ SUEJJUMMUŠ

OUDALD TUEJJEEM TÄÄ'ZZEST markkni valvmõõžž da aktiivlaž toi'mmjummuž vuõiggâdvuõttvaaldšee'jest. Ve'rǰǰnee'kk̄ jiâ vee'rj pea'lest kâssjõõđ vuõiggâdvuõttneeu'rtummsid ij-ga tã'lk̄ IP-vuõiggâdvuõđ viõggâst âarmõš vuäžž äigga tuejjeem tää'zz vaikktoõõzzid, jõs vuõiggâdvuõttvaaldšeei ij jiõčč aktiivlânji tãaim vuõiggâdvuõđâs staaâm diõtt. Ve'rǰǰnii'kk̄in vuäitt kuuitâg vuäžžad vuä'pstõõzz IP-vuõiggâdvuõttaa'ššin. Ouddmiârkkân Pate'ntt- da rekisterhalltõõzz vuä'pstemkääzzkõõzzin vuäitt kõõččâd tä'vvermiârkin, mallvuõiggâdvuõđin da patee'ntin. Euroopp unioion tä'vvermiârkkriäžldõõggâst vuä'pstõõzz vuäitt kõõččâd Euroopp unioion industriavuõiggâdvuõđi pravlee'nn'jast, EUIPO:st. Raajjivuõiggâdvuõttaa'ššin ceälkkmõõžž vuäitt kõõččâd Raajjivuõiggâdvuõttuâvtõõzz âst. Suej ooccmõõžž vääras vuäitt še vuäžžad veä'kk̄tie'ǰǰid, ouddmiârkkân Business Finlaand innovaatiosetee'l vuäitt ââ'nned še IP-vuõiggâdvuõđi suejjummuž koolaid.

JÕS LEÄK

KIÕTT-TUÄJJTUEJJEI, LEU'DDJEEI LE'BE musikknek̄, maainâsmainsteei le'be jee'res čeäppõsnek̄, da haa'lääk suejjeed ä'rbvuõđlaž tuejjummuša vuâđdõõvvi tuâjad IP-vuõiggâdvuõđivui'm, vuäitak smiõttâd, mu'vddem jiõglvaž ouddsid tuu tuejjummušest šã'dde da vuei'tte-a tã'st ou'dde puhttum suejjää'blek̄ ta'rjjeed taarblaž vuõiggâdvuõđlaž kuânstid jiijjad ââ'nma. Lij šiõgg ta'rkstõõllâd še jiijjad tuejjummuž da õutstõõzz ä'rbvuõđ kõskksaž kõskkvuõđ di tõn, mu'vddem kollektiivlaž jiõččvuõđ še jiijjad jiõglvaž tuejjummuša ko'lle. K̄ii vuäitt tu'mmjed tuejõõzzi da jee'res õlmmõõzzi âannmõõžžâst da k̄ii tõi âannmõõžžâst äukkjââvv? Mõõn č̄iŋlõs da mõõnallšem vuârvaikktoõs jiijjad kreevsõs tuâj da õhtsallaš ä'rbvuõđ kõõskâst lij leämmaž? Lij vääžnai smiõttâd še vuõiggâdvuõđlaž suejjeem taarblažvuõtt di tõn, mõõnallšem aa'šši le'be tãâimai vuâstta suej pâ'rǰǰge vuäžžad.

Õutstõõzzi vuei'nnemkuu'limest suej vuäžžjen âarrai õlmmõõzz sä'tte lee'd sami vuämmaz da ju'n määngin puõlvõõggin oudârra serddjam. Tã'l älgg ta'rkstõõllâd tõn, kuä'ss tuejõõzz liâ rajjum da lij-a tõiõd ohjõõvvi raajjivuõiggâdvuõtt õinn viõggâst. Naba keäzz raajjivuõiggâdvuõtt kooll da lij-a tõt serddjam ouddmiârkkân raajji ouddõsvuäžžjid? Nuu'bbeld tä'vvermiârkkvuõiggâdvuõđ ââ'nee'l vuei'tte põrggâd suejjeed vääžnai miârkid, hie'rvid, nõõmtõõzzid le'be symbolid lãä'vte'mes kaauplaž äü'kk̄en âannmõõžžâst, hã't-i tõk liâ vuämmaz. Lij šiõgg smiõttâd tõn, mõõnalla kollektiivlaž intre'ss da ä'rbvuõđ juätkkjemvuõđ vuei'tte staaânâd, ko plaanee IP-vuõiggâdvuõđi âannmõõžž, da mõõk liâ tõk vaar le'be va'žžtõõzz, koin täid vuõiggâdvuõđid ââ'nee'l haa'lee suõjjõõttâd.

LIJ ŠIÕGG ŠE VUÂMMŠED,

Š TO JÕNN VUE'SS
aunnsá'ttem kulttuurää'rbest da
ä'rbbvuõdlaž õlmmõõzzin älsmõõvvâm
naroodâst haa'lee taimmad
vuõiggmiõllsânji da ä'rbbvuõdlaž naa'lid äärvast
ää'nee'l. Tâ'l lij vääžnai, što älsmõõvvâm naroodâst
liâ äâ'nemnalla čiõlgg, eettlaž vuä'ppõõzz le'be
vuõiggâdvuõttvaaldšee'ji ceälkkmõõžž tõ'st,
mõõnalla aunnsá'ttem ä'rbbvuõd lij suâvlaž äü'kķeed.
Ju'n tännalla vuäitt ouddkiõ'tte cõggâd nõkam
ä'rbbvuõdlaž õlmmõõzzi âânmmõõžž, kää'tt neeu'rat
ä'rbbvuõdlaž naa'lid da vuâkkõõzzid.

Ä'RBBVUÕÐLAŽ ÕLMMÕÕZZI NEEU'RTEEI ÂÂNNMÕÕŽŽ

Õ HTTVUÕÐÂST LIJ SIÂZZTÕLLUM VÄ'LDDED VUE'SŠEN
vuâkksaž naa'lin õhttvuõd toi'mmjummuž harjteeja da se'lvvted toi'mmjummuž
vuâdđjurddjid di mušttled õlmmõõzz miârktõõzzâst õutstõ'sse, põrgsid da jüjj
tuejee'jid. Älgg tä'rķstõõllâd še tøn, mu'vddem âânmmõš kooli õõut oummu sää'n- da
õlmeemfrijjuõd sizz, da kuä'ss nuu'bbeld toi'mmjummuš mottai jie'llemvue'kķtoi'mmjummušen,
ko'st pâ'rğge ha'ŋkķeed tällõõzzlaž ääü'k ä'rbbvuõdlaž kulttuur äâ'nee'l. Måttmešt kulttuurõlmmõõzzi
âânmmõõžžâst jiâ õõutkeârddsânji leäkku fi'ttjam tõõzz õhttnee'i õhttsallaš äärvaid da vue'jj vuei'tte
pue'reed õhttsažfi'ttjõõzzâst da sagstõõllmõõžživui'm.

VUEI'TLVAŽ JEE'RESMIÕLLSAŽVUÕÐ

ŠÕDDMEN VUEI'TTE TÄ'RĶSTÕOLLÄD VUE'JJ
vuõiggádvuõdlaž teádaid. Vuõiggádvuõdlaž reeid čau'dde
määimõssán duõmmištmet, leša duõmmištámkiõtt'tõõllmõš
lij täujja ääi'j viikki da tõõz ko'lle še koollriisk. Tõ'nt ouddäl
kue'ddelm plaanummuž lij šiõgg se'lvvted ää'sš vuõiggádvuõdlaž pie'lid
tää'rĳeld da ouddmiärkkân ve'rĳĳneĳceälkkmõõžži vuádal.

CEÄLKKMÕÕŽŽ VUEI'TTE RAUKKÂD

ŠE OUDDÄL REEID DA OUDDĶIÕ'TTE
ouddmiärkkân tiõttum ä'rbvuõdlaž õlmmõõz
tuejjõsluând se'lvvtem diõtt. Jõs ä'rbvuõdlaž
õlmmõs teáudd raajjivuõiggádvuõdlaž
tuejjõõz jioččvuõdid, vuei'tte tõõz ohjjõõvvi čuõvtõõzlaž
ouddõõzid neeu'rteei mõõntõõllmõõžž raukkâd
loopptemnalla mätt'tõs- da kulttuurministeriast. Tán pääi'ĳ
sami vääžnai da miärkteei čuõvtõõzlaž ouddõõzid se'st
õõ'nmi kulttuurõlmmõõz vuei'tte vuäžžad vuõiggádvuõdlaž
suej huõlkâni tõ'st, što tõi alggveärlaž raajjivuõiggádvuõdlaž
suejjäi'ĳĳ lij ju'n puuttâm.

JÕS ÕLMMÕÕZZ ÂÂNNMÕ'SŠE ÕHTTNE RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕÐLAŽ

ÄÄ'SŠ DA KÕÕČMÕŠ LIJ RAAJJIVUÕIGGÂDVUÕÐLAŽ
tuejjõõzâst, vuei'tte ää'sšest raukkâd ceälkkmõõžž raajjivuõiggádvuõttuõvtõõzâst.
Raajjivuõiggádvuõttuõvtõs vuáitt ceä'lĳĳed ouddmiärkkân tõ'st, lij-a reeid obje'kten
äärrai õlmmõ'sse šõddâm le'be õinn viõggâst äárrai raajjivuõiggádvuõtt, ĳeäzz tõt
kooll da lij-a raajjivuõiggádvuõtt neeu'rtum. Ceälkkmõõžž raukkmõš lij mäüstem jiâ-ga tõõz kuul
duõmmištâm ĳiõtt'tõõllmõõžž nalla koollriisk. Ceälkkmõš ij leäĳku vuõiggádvuõdlânji čõõnni,
leša vääžnai ä'sštõbdiorganân suávtõõz u'vddem ceälkkmõõžžâst lij miärktõs.

JÕS KÕÕČČMÕŠ LIJ TÕ'ST, ŠTO REKISTERÕSTTUM TÄ'VVERMIÂRKK

AÄNN SE'ST NÂKAM ELEMEE'NT, KO'ST LIJ miârkteei jîõglvaž le'be õhtsallaš ärvv, vuei'tte tä'rĳstõõllâd vuei'tlvažvuõdid tä'vvermiârĳ jaauktummšest. Nâkam ää'sšest leäi kõõččmõš Taarâst ee'jj 2020 nu'tt sarnnum Pei'vvsymbol-ää'sšest, ko'st rekisterõsttum tä'vvermiârĳ jaaukte samai va'steei mäâinai vuâdald. Tâ'l vuõssmõs mäâ'ttest ka'nnat se'lvvted vue'jj Pate'ntt- da rekisterhalltõõzzin vuei'tlvaž tä'vvermiârĳ jaauktummuž ooccâm diõtt. Kue'ddelm tä'vvermiârĳ jaauktummšest vuâitt tuejjeed še markkânvuõiggsa, jõs ää'sš õhttvuõdâst haa'lee pu'htted ou'dde ouddmiârĳkân skääddko'rvveemkue'ddelm.

JÕS NEEU'RTEEI TOI'MMJUMMŠEST

LIJ KÕÕČČMÕŠ ČORRUJÂÄ'DTEEI markknâsttmõõžžâst le'be jee'res õõ'nnisuej vuei'tlvânĳi neeu'rteei toi'mmjummšest, vuei'tte vue'sšen kue'ddlâ'sttd ää'sšest õõ'nniä'sšoomže. Nâäi't vuâitt lee'd, jõs tä'vvri le'be kääzzkõõzzi markknâsttmõš šõddad vââgglaž miõllkoov tõ'st, što tõin liĳ mii-ne tiõttum sää'm kulttuurârbba õhttneeĳi jîõččvuõtt le'be kvalite'tt, da jõs tät teâtt liĳ vaikkte'mmen še õõ'nn'ji vuâ'sttemtu'mmstõõggid. Tâ'l kõõččmõš sâtt lee'd čorrujâä'dteeĳi markknâsttmõõžžâst.

JÕS JIÂ NI MÂNDÄ VUÂKKSÄŽ

SAGSTÕÖLLMÕÕŽŽI PÄÄI'K PIÄZZ MIÕTTLÕS LOPP-PUÄDÕ'SSE da jõs tää'rkes juriidlaž ouddarvlastmõõžž vuâdald kuâsttai nu'tt, što IP-vuõiggâdvuõtt le'be jee'res peäggum lää'jjsiõttummuž vuâdõem vuõiggâdvuõdlaž suejj lij neeu'rtum, vwei'tte tä'rkstõõllâd lää'kkmäättlaž ä'sšstobddjin kue'ddelm kuâdõmõõžž markkânvuõiggisa. Markkânvuõigâs kiõtt'tâäll Lää'ddjânmest aunnsâ'ttem vuõiggâdvuõdi neeu'rtummšid kuõskki kue'dlmi lââ'ssen še õõ'nnisuej di suâvte'mes mõõntõõllmõõžž jie'llemvue'kktoi'mmjummšest kuõskki aa'sšid.

Eallin lea ovtta jearaldahkii vástideapmi.

Jearaldat lea eana

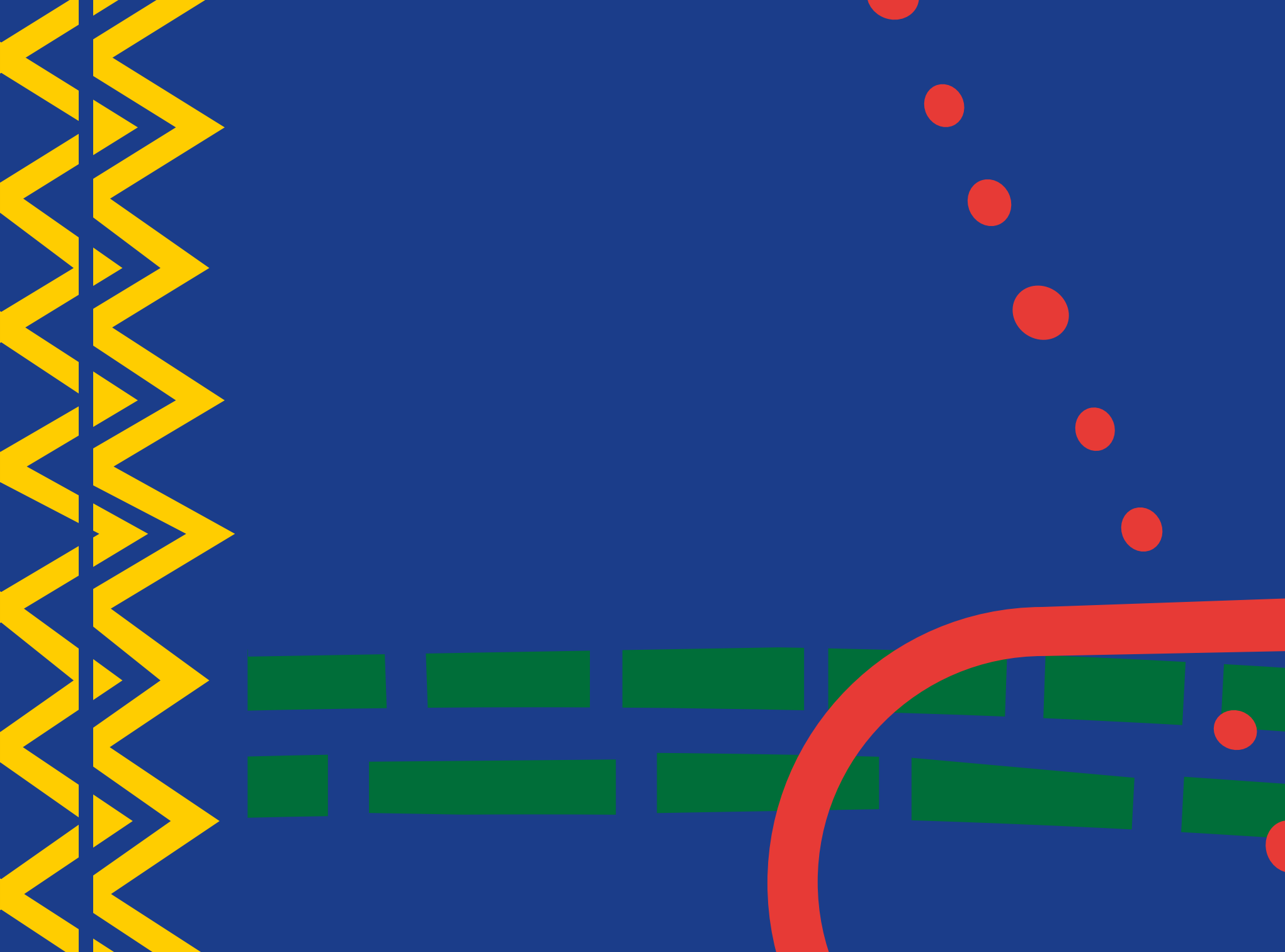
ja mun
buoremus lági miel vástidan
EANA.

Jie'llem lij õõut kōõččmō'sše va'sttummuš.

Kōõččmōš lij jânnam

da mon
pue'rmōs nää'l mie'ldd va'sttääm
JÂNNAM.

Aunnsá'ttem
vuõiggádvuõðid (IP,
”intellectual property”) kuõskki
läá'jjšióttummuž á'ne máãñgmákksaž
vuõiggádvuõtsue'rğğen. Nu'tt algmeer gu še
vasttõðzzást áárrai ve'rğğnee'kk tá'bdde tøn hue'neld.
Kuuitág IP-vuõiggádvuõð liá kõskksaž vue'zzest, ko
á'cce čáuddmõðžžid algmeerai vuõiggádvuõðlaž
vuârdmõðžži tieu'ddem diõtt.

Täid kõõčmõðžžid va'stteem diõtt čõððte tá'vv vuu'd
algmeerai kulttuur kuõskki IP-vuõiggádvuõðid kiõtt'tõðlli
ha'ñkkõðzz ee'jj 2022 ääi'j, koon vuâdald tät
škooltemaunâs lij rajjum.

Škooltemaunâs tuârjjad nu'tt IP-ä'sštobddji gu še
säá'mčeäppõsnii'kkí da ä'rbvuõðlaž jie'llemvuõ'jji harjtee'ji
nuõrr sä'mmlai škooltõðzz. Ha'ñkkõðzz vä'lddõððtee'jen
toi'mmai Säá'm škooltemkõðskõs (SAKK) da ha'ñkkõðzz
čõððte õhttsažtuájast Säá'mtii'ğğin da ha'ñkkõðzzást va'stteem
ministeriain, mätt'tõs- da kulttuurministeriain.